YENİ UFUKLAR

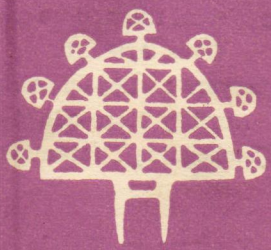

Ne Mutlu Türk Ulusuna ..... Ferit Celâl Güven
Atatürk ve Halk ..... Sabahattin Eyuboğlu
Devrimlerin Tartışılması ..... Melih Cevdet Anday
Atatürk'ü Anmak ..... Samim Kocagöz
Atatürk'ten Köy Enstitülerine ..... Azra Erhat
Batılı Olmakta Atatürk Örneği ..... Haydar Kazgan
Duygudan Birliğe ..... Rauf Mutluay
Atatürk'ü Anlamak ..... Suat Taşer
Aziz Atatürk ..... İsmet İnönü
Atatürk ..... Falih Rıfkı Atay
Bir Halk Türküsü ..... Ruhi Su
Türkün Mutluluğu: Atatürk ..... V. Günyol
Atatürkçülük ve İçyüzü ..... Çetin Altan
25. Yıldönümünde ..... Falih Rıfkı Atay
Başımızda O varmış Gibi ..... Abdi İpekçi

CİLT : 12
SAYI : 139

ARALIK
1963

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrinisa Günyol
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet
So. Nuribey Han, oda 4 - 02
Çemberlitaş _ İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

A b o n e :
Yıllık ..... 12 TL.
Altı aylık ..... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
Istanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 139

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ
Kurucusu :
ORHAN BURİAN

NE MUTLU TÜRK ULUSUNA!

Ferit Celâl Güven

Atatürk'ün ölümünün yirmibeşinci yılı dolayısıyla, bütün milletlerin, onu sevgi, saygı ile anıp övmeleri birkez daha gösterdi ki, o, yirminci yüzyılda düşünceleriyle, ortaya koyduğu ilkeleriyle insanlık idealinin bir sembolü olarak dünya gönlünde en yüce yerini tutmuştur.

Atatürk birçok konuşmalarında insanlık idealine ışık tutmuş, günün devlet adamlarını bu yolda uyarmaya çalışmıştır. Netekim 17 Mart 1937 de Ankara'ya gelen Roman'ya dışişleri bakanı Viktor Antonesku ile yaptığı bir konuşması bugünkü Birleşmiş Milletler evinin duvarlarına kazılmaya değer önemdedir.

Bu konuşmanın bir yerinde :

«Bugün bütün dünya milletleri, aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine nekadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hâdim olmağa elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederlerki bu vâdide çalışmakla hiçbir şey kaybetmezler. Çünkü Dünya milletlerinin saadetine ça-

lışmak diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükün, iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur.» demişlerdi.

Netekim, Nazi Almanyasından kaçarak Türkiye'ye sığınan Alman tarihçi ve yazarı Prof. Dr. H. Melzig, Atatürk'ün türlü konular üzerine yaptığı konuşmalarını **Atatürk Dedi ki**, adlı kitabında toplamış ve bunlardan insanlığı ilgilendiren parçaları çıkararak bir broşür halinde, ikinci dünya savaşı günlerinde Amerika Cumhurbaşkanı Fr. Roosvelt'e göndermişti. Başkanın Melzig'e gönderdiği cevabı gördüm. Diyordu ki :

«Size çok teşekkür ederim profesör. Atatürk'ün bu düşünleriyle Atlantik paktının dayandığı ana temelleri, ilkeleri daha önce ortaya sürmüş olduğu görülüyor. Bu değerli armağanınızı bir başucu kitabı yaptım, sık sık okuyorum.»

Atatürk insanlığın esenlik ve genliğini hiçe sayan devlet adamlarının bencil davranışlarından da tiksinirdi. O, yine bu konuşmasının bir yerinde bunu apaçık ortaya koyarak :

«Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam fert sıfatıyla mahvolacaktır.»

Atatürk'ün hangi diktatörleri amaçladığı belli idi. Nitekim 1937 deki bu öngörüşü 1945 de ortaya çıkmış Musolini'yi kendi milleti bacağından elektrik direğine asmış, Hitler kafasına bir kurşun sıkarak kendini öldürmüştü. Stalin'i kendi arkadaşları mezarından çıkarıp belli olmayan bir yere gömdüler. Nuri Sait'i, Abdulilah'ı vatandaşları sokaklarda sürüyerek öldürdüler. İşte insanlık duygularından uzak, benim diyen devlet adamları sonunda böylesine mahvolmuşlardır.

Atatürk yine cumhuriyet bayramında Ankara'yı ziyarete gelen Yugoslovya Başbakanı Stoyadinovoç ile Ankara Halkevi'nde verilen baloya gelmişlerdi. Ogünlerde dünyanın durumu pek karanlıktı. Bu bakımdan bir Balkan Paktı üzerinde çalışılıyordu. Salonun bir köşesinde

bu konu üzerinde konuşuyorlardı. Birara Atatürk'ün yüksek sesle Stoyadinoviç'e :

«Ekselans! Biz kimsenin düşmanı değiliz. Biz ancak insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız.» dediği duyuldu.

Atatürk'ün bu sözlerinden, adamın bir anlayışsızlık içinde olduğu anlaşılıyordu. İki yıl sonra Yugoslavya Nazi ordularının gücü altında eziliverdi. Stoyadinoviç yakasını zor kurtarmış bir daha da adı sanı duyulmamıştı. Öyle sanılır ki Atatürk'ün bu sözlerini hatırlayarak döğünmüştür.

O büyük adamın insan toplulukları kadar tek insan hakkına, özgürlüğüne de sevgisi, davranışı öylesine idi.

Birgün Yunanlı tutsaklardan birkaç boyacı ustası Çankayadaki küçük köşkün boya işlerinde çalışıyorlardı. Bir sabah yukarı katta bulunan Atatürk aşağıdan acı acı sesler işitti. Bunun nedenini çağırıp yaverine sordu. Salonun boyasıyla uğraşan bu tutsaklar masanın üzerindeki kutudan birkaç sigara almışlar. Bunu gören karargah subayı adamları hırpalamış.

Atatürk bu tutsakları yanına çağırtarak gönüllerini aldıktan sonra, yaverine «Masanın üzerinde duran sigaramdan birkaç tanesini almakla ne çıkar? Şimdi bunlara birer paket sigara ve para vereceksiniz. O subayı da tezden kıtasına göndereceksiniz. Bize emanet olan insanlara eziyet edilmesine gözyumamam. İnsan her yerde, her durumda insandır.» demişlerdi.

Atatürk'ün insanlığa ve insanlara karşı beslediği bu tükenmez soylu duygularıdır ki onu çağımızın örnek devrimcisi, örnek insanı olarak tanıtmıştır.

Ne mutlu Türk ulusuna ki, insanlığa, uygarlığa, özgürlüğe tutkun Atatürk gibi büyük bir varlıkla doludur...

ATATÜRK VE HALK

Sabahattin Eyuboğlu

Mustafa Kemal paşayı Gazi ve Atatürk yapan, ezilmiş Anadolu halkına sahip çıkması, güvenmesi ve dayanmasıdır. Ana ilkesi halktı bu yaman savaşçının. Halkın hakkını aramaktı düşüncesini yoğuran, kılıcını bileyen. Haktan yana olmanın tek anlamı halktan yana olmaktı onun için. Düşman, dışarda da, içerde de, halkın düşmanlarıydı. Zaferi halkın, devleti halkın, partisi halkın, ülküsü halkındı. Kızdıkları halktan uzak, sevdikleri halka yakın olanlardı.

Diyorlar ki, Atatürk tepeden inme yaptı yaptıklarını. Evet, Kocatepe'den inerek yaptı, doğru; ama halkla birlikte baştakilere, halkı bırakıp saraylara tünemiş olanlara karşı çıkmıştı o tepeye. Halkın ve hakkın kazandığı o zaferin tutarlı, zorunlu sonuçları olan devrimlerde neler oldu tepeden inen? Halkı satmış, atalarının yüz karası olmuş bir sultanlığın, din adına ve bir avuç devletlinin çıkarına halka dünyayı cehennem eden, din kardeşlerini bile birbirine kırdıran, yaşamak için ister istemez halka karşı sömürücü kara güçlerden yana olan bir halifeliği kapı dışarı etmek. Hiç, ama hiç Anadolu halkının olmayan, bir kaç yüz bin efendinin ya da efendiliğe özenenlerin, kendilerini halktan ayırmak için başlarına koydukları fesin, o püsküllü Saray sembolünün yerine, Sarayı da, kiliseyi de yenmiş Batı halkının yerine göre değişik biçimlerle giydiği şapkayı, gâvurluğun hiç de hocaların dediği gibi olmadığını belirtecek, kör inançlara kafa tutarcasına, ya da salt kafa tutmak için, zorla geydirmesi. (Milletin büyük çoğunluğu fes giymediğine göre zorladığı insanlar halk değildi, halkın tepesindekilerin tepesine ini-

yordu bu devrimle). Halkı karanlıkta bırakan, baştakileri de bir alaca karanlıkta tutan eski kültürün festen beter sembolü olan Arap yazısını bırakıp, halkın daha kolay aydınlanmasını, başka halklarla daha kolay anlaşmasını sağlıyacak lâtin harflerini, okuma yazma bilen bir kaç yüz bin kişiye halk adına, insanlık adına zorla kabul ettirilmesi. (Bu devrime karşıkoyanlar arasında halkın yararından çok kendi çıkarını düşünmeyen bir tek kişi bulamazsınız).

Bilim, kanun ve devlet adamlarını halkın diliyle konuşup yazmaya zorlaması (Gerçekten bilim, kanun ve devlet adamlarımızın hemen hepsi bu zorlamayı tarihsel bir zorunluluğu hızlandırma saymakta gecikmemişlerdir).

İmparatorluğun dinsel, fetvacı, tepeden inme hukuku yerine, Batı halklarının kanlı devrimlerle kazandıkları hakları özetleyen kanunların benimsenmesi. (Bu devrime karşı koyan halk değil, halkın boynunu kıldan ince sayan aydın eski hukukcular oldu).

Türk Kadınının satılık, haremlik, peçeli, zavallı, dilsiz, kör, sağır bir varlık olmaktan çıkarılıp erkeklerin bütün haklarına kavuşturulması. (Aydın İsviçreli kadın oy veremezken, bilgisiz Türk köylü kadınının oy verme hakkını tepeden inme kazanmasını yadırgayan aydınlar, halkın yarısı olan kadınlığa, dolayısiyle halka saygısı olmayanlardır. Kadına oy verme hakkıyla birlikte okuyup yargıç olma hakkını tanıyan adamsa, dilediği ne kadar az gerçekleşmiş olursa olsun, halka, hakka, insanlığa saygısı olan adamdır.)

Türk köylüsünün, memleketin efendisi sayılıp üstünde çalıştığı toprağa hak kazanması. (İstiklâl savaşını kazanır kazanmaz Türk Köylüsüne toprak kanununu sözveren ve bu sözünü gerçekleştiremeyen Atatürk'ü ülküsüne yan çizmekle suçlandıran aydınlarımıza şunu sormalıyız: Bu kanunu tasarlamakla toprak ağalarına ilk şamarı vuran Mustafa Kemal'in ardından siz, hangi gerçekci yollardan, hangi savaşı açtınız ve, halkın «mâkus talihini» yenip te toprak ağalarını yenemeyen Mustafa Kemal'e hangi köyde, hangi silâhlarla, nasıl yardım ettiniz? Atatürk'e, toprak kanununu gerçekleştiremedin, demek ko-

lay, ama Atatürk'e bu kanunu gerçekleştirmekte yardım etmek zordur. Bu iş toptan çözümlenir diyenlerse, devrim yapmayı başkalarına bırakanlardır. Atatürk yapabileceği kadarını başkasına bırakmadan yapan adamdı).

Başka devrimlerini saymıyorum, çünkü hepsi aynı amaca çevrik, hepsi halk için, halktan yana, halkın yararınaydı bu devrimleri. Hepsini, eli değmişken halk adına, eski devletlilere, yobazlara, sömürgenlere karşı yapıyordu. Yüzyıllardır tepesine binmiş olanlara halkın Mustafa Kemal yumruğuyla verdiği derslerdi bunlar. Öyleyse neden halk kendi devrimlerini koruyamadı, koruyamıyor, diyecekler. Koruyamazdı, koruyamaz da kolay kolay. Halkla Atatürk'ün bu iki sevgilinin arasına giren, arasını açanlar vardı, hâlâ var, daha uzun zaman da olacağa benzer, Bu kara kediler, eski çıkarlarını yitirmemek, avsularını hep bulanık tutmak için her çareye başvuracaklar elbet. Halk uyanıncaya kadar halk adına: İstemezük, diyecekler, ya da diyenleri sinsice besleyip destekliyeceklerdir. Hâlâ büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen bir halkın dostunu düşmanından ayıramamasında ve dostundan çok düşmanı olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Kaldı ki, daha uyanık toplumlarda bile halk, kanlı devrimlerle kazandığı hakları her zaman koruyamamış, devirdiği kırallardan beter zorbalara, maceracılara dizginlerini kaptırmıştır. Her yerde halk durmadan yenilemek zorunda kalmıştır devrimlerini. Öyle olmasa çok çabuk değişirdi dünyamız, insanlık İlk Çağdan beri savaştığı nice düşmanlarını sırtında taşımazdı hâlâ.

Halk adamı, halk öncüsü Atatürk- ki bu adı da hor görülmüş Türkiye halkının savunucusu anlamıyla almıştı- Saray'a karşı bir halk devleti kurmuş olmakla eski toplum düzeninin bütün örümcek ağlarını yokettiğini, dilediği imtiyazsız, sınıfsız halk bütünlüğünü bir anda gerçekleştirdiğini sanacak kadar saf değildi. Temel atma durumunda olduğunu, halk düşmanlarının pusuda beklediğini, yapı yükselinceye kadar halkın bir hayli fırın ekmek daha yemesi gerektiğini biliyordu. O kadar biliyordu ki, Halk partisini, Halk evlerini eski düzenle savaşmak için kurmuş gençliğine devrimleri koruma ödevini bu

devrimlere karşı koyan güçlerin varlığını açıklamak için vermişti. Halkçı olduğu kadar da gerçekçiydi Atatürk : Ülkü, dünya ötesi bir cennet bir ham hayal değil, hesaplı kitaplı yürüyerek, sağını solunu kollayarak adım adım kazanılacak sınırlı bir ülke, bir dünya köşesiydi onun için. Yedi düvelin topuna tüfeğine inat, Mehmetcik önde dış sömürgenleri kapı dışı edecek, sonra iç sömürgenlerini tepeleyerek kendi Anadolu'sunda insanca yaşamanın yollarını arayacaktı.

İç sömürgenlerin dış sömürgenlerden çok daha güçlü olduğunu çoktan anlamış bulunuyoruz. Koca Atatürk bile haklarından gelememişti, gelemezdi onların. Sindirmekle kalmıştı o kara sülükleri. Halkın er geç uyanarak haklarından geleceğine inanıyordu. Bilmem kim kendisine: Paşam, siz halkı uyandırmaya çalışıyorsunuz, ama bu halk uyanınca gelir bizleri keser deyince: Ah, nerde o günler, diye gülmüş Atatürk. Osmanlı padişahı iç sömürgeni bir fermanla yok edebilirdi, ama bir başkasının türemesine engel olmaz, tersine, yardım bile ederdi. Bir tek insanın, ne kadar güçlü de olsa, Tanrı da olsa, sömürgenlerle başedemiyeceğini biliyordu Atatürk: Bu işi halka ve zamana bırakmakta haklıydı. Gerçi demokrasinin verdiği ve koruduğu insan haklarından yararlanmanın yolunu bulan, haksızlığı kitaba uyduran sömürgenlerin daha sağlam sığınaklara yerleşmeleri, sırtlarını halkın devletine, Atatürk'ün tâ kendisine dayamaları tehlikesi vardı. Düşünce özgürlüğünden, fırsatı bulur bulmaz kara güç de çimlenecekti ister istemez. Buna rağmen Atatürk diktatörlük değil, demokrasi özlemiyle öldü. Sağ kalsa İnönü'nün yaptığını o yapacak, o da, bir aşağı bir yukarı, aynı sonuçlarla karşılaşacak, aynı düşmanlarla savaşmak zorunda kalacaktı.

Demokrasi, halkın değerleriyle birlikte, çamurunu, kirini pasını da yüze çıkaran bir düzendir. Son yirmi yıl içinde yüze çıkmış olan mikroplarımız, ne kadar belâlı olursa olsunlar, demokrasinin yarattıkları sayılamazlar. Yenilmeleri için yüze çıkmalarından başka yol bulunamazdı. Atatürk devrimlerinin ancak dikta yoluyla konulabileceği düşüncesine sapanlar demokrasinin gerektir-

diği sabrı gösteremeyenlerdir. Hangi güclere dayanmak zorunda kalacağı az çok belli olan bir dikta bugünkü durumu mumla arattırabilir bize. Gerçeklerimiz ortada.

Halkın kendi kendini yönetmesi kolay işmiş gibi daha kırkını yeni dolduran demokrasimizi küçümsüyor, beğenmiyor, alaya alıyoruz zaman zaman. Daha iyisini istemekte, gelişmesine engel olanlara kızmakta haklıyız elbet. Varlığımızın temeli olan emekcilerin Büyük Millet Meclisinde gereğince ve değerince temsil edilmekten çok uzak olması hiç bir demokrasi kavramıyla uzlaştırılamaz. Bu arada şunu hatırlayalım ki, Atatürk Halk Partisinin adayları arasına, sembolik de olsa bir kaç işci ve ustayı koyduğu zaman, nice aydınlarımız bunu hiç de ciddiye almamışlardı. Evet, varlıklı yurttaşlarımızın sözcüleri yanında, dar gelirli, varlıksız, işsiz, topraksız yurttaşlarımızın haklarını sadece iyi niyetli millet vekillerinin koruması, korumaya çalışması acı bir gerçeğimizdir. Bununla beraber, böylesi, bir mantıksızlığı, saçmalığı belirtmek, halkın gözü önüne sermek ancak bu beğenmediğimiz demokrasi içinde mümkündür. Hiç bir düzen, Türk çoğunluğunun bilinenden daha da acıklı olan durumunu bugünden yarına değiştiremiyeceği için, bütün suçu demokrasi yoluna girmekte görenlere hak verilemez kolay kolay. Sözde halk adına diktaya doğru giden bir yönetime karşı, Atatürk'ün gerçekten halk adına mezardan çıkmasına benzer bir davranış olan 27 Mayıs bile, dikta yolunu tutmayarak, tutanları dostça cezalandırarak, silâhlarını demokrasinin buyruğuna verdi. Neden? 27 Mayıs'ın dayanağı olan halk ve onun çağımızdaki en büyük sözcülerinden biri olan Atatürk öyle istiyordu da ondan.

DEVRİMLERİN TARTIŞILMASI

Melih Cevdet Anday

Atatürkçülük'ün özü olan devrim ilkeleri üzerinde konuşulurken, çoğu kez, bu ilkelerin hangi somut koşullar içinde oluşup geliştiği bir yana bırakılarak, onların doğruluk, iyilik, yararlılık gibi ölçülere göre olumlu bir nitelik taşıdıkları belirtilmektedir ki, bu türlü bir yargılama ve inceleme yöntemi, Atatürkçülüğü, sanki toplumumuzca yaratılmamış, toplumumuzdan doğmamış bir düşün, sadece bir istek ve özlem konusu durumuna düşürmektedir. Oysa Atatürkçülük bir eylemdir; her eylem gibi onun da, içinde gelişip pekiştiği bir takım somut olaylar vardır ve bundan ötürü de devrimler sıkı sıkıya birbirlerine bağlı, birbirlerinin tamamlayıcısıdırlar. Bunu, gene bu dergideki geçen yazımda ele aldığım konu üzerinde, lâiklik konusu üzerinde belirtmiye çalışacağım.

Lâiklik, insan kafasını inanç baskılarından kurtararak özgür kılan, doğayı ve toplumu kendi nedenleri içinde ele almaya yarayan, hoşgörüyü yerleştiren ve bütün bunlardan ötürü de olumlu düşünceye yol açan bir anlayış ve yaşayış düzenidir. Bilimlerin başlangıcı, böyle bir tutumum ürünü olmuştur. İlkçağın İyonya düşünürleri, ilk fizikçiler diye anılan düşünürler, evrenin kuruluşu üzerine yerleşmiş masalları, mytosları bir yana iterek, doğrudan doğruya madde ve maddesel olaylar üzerinde, cosmos üzerinde durmakla işe başlamışlardır. Ortaçağ, kutsal inanışlar alanının düşünce özgürlüğünü kısıcı, giderek çoğu kez yok edici niteliğini gösteren büyük bir örnektir. Yeniden-Doğuş Avrupası, bu iki karşıt anlayış arasındaki açık savaşın hikâyesi olarak görünür. Bu gelişmeleri bilen bir aydın, bugün, aydın olma onu-

rundan vaz geçmeyi göze almadan lâikliği yeremez. Gerçekte ise lâiklik üzerindeki tartışmalar ve çekişmeler, bilisiz halk ile onurlu aydın arasında değil, bu aydınla, halkı kandırmaya çalışan ve aydın olmayı aşağılık çıkarları uğruna kullanan sözüm ona aydın arasında başlamakta ve oradan yayılmaktadır. Eğer kandırılmış kitle, sözüm ona aydını destekliyorsa, bunun suçu yalnızca çıkarcı çevrelerde görülmemelidir; bunda lâik aydının yanlış bir tutumunun da payı vardır. Şöyle ki, lâik aydın, salt düşünce açısından ele almak ve somut koşulları savsamakla kendisini halkın dışına çıkarmış oluyor ve sonuç olarak da halkın desteğini yitiriyor. Atatürk bu uğurdaki atılımlarını yaparken neden halkça desteklendi de, onun yolundan gittiklerini söyliyenler, bugün, güçlükler içinde kalıyorlar? Bunu sadece Atatürk'ün kahramanlık sıfatı ve etkisi ile açıklamak doyurucu bir açıklama sayılabilir mi? Bence sayılamaz. Atatürk, lâiklik devrimine, bir usal seçme sonunda değil, olaylar ve kavgalar içinde varmıştır. Bu olaylara tarih sırası ile bir göz atmak, gerçek durumu ortaya koyar: 1923 de, Büyük Millet Meclisi, Türk ulusunun kendi kaderine el koyması olayını, yeni bir devlet kurarak tarihleştiriyor. Artık Türkiye devleti bir cumhuriyet'tir, saltanat kalkmıştır. Bu durumda, hilâfet de, devlet içinde bir devlet olma hevesini güttüğü için, atılacaktır. Hilâfetin kaldırılması, saltanatın kaldırılmasının kaçınılmaz bir sonucudur. 27 şubat 1924 de, Büyük Millet Meclisi'nde Vasıf bey, «Cumhuriyet'te hilâfet bütçesi olamaz.» diyor, ve devlet başkanı Mustafa Kemal Meclis'te programını okurken şu kararları bildiriyor :

1 — Siyaset, dinî fetva ve kararlardan uzaklaştırılacaktır.

2 — Öğretim sistemi kurulacak ve okullar birleştirilecektir.

3 — Şeriye ve evkaf bakanlığı kaldırılacaktır.

İşte lâikliği doğuran somut olaylar ve lâikliğin ne anlama geldiğini açık-seçik olarak gösteren kararlar. Görüldüğü gibi, bu kararlardan ve olaylardan birine karşı gelmek, zincirin halkalarına bağlı olarak, ta Cumhuriyet'in kuruluşuna karşı gelmiye kadar varacaktır. Böyle

bir tutum ise, kurtuluşunu kendi gücüne dayanarak sağlıyan ulusu, yeniden köle durumuna düşürmekten başka anlama gelemezdi. Demek ki, Türkiye'nin lâikliği, iyi olanı, doğru olanı gören kişilerin sadece seçme gücünden doğmuş olmaktan çok, olaylar içinde pekişip gelişen, yerli, gerçek bir olgudur. Başka bir deyişle, o ileri gitmiş ülkelerde tarihce gerçekleşen bir düzenin, taklit yolu ile yurdumuza getirilmesi değil, benzeri olaylarla yeni baştan yaşanarak ve kendimize mal edilerek kazanılması ve yaşayışımıza sokulmasıdır. Bu bakımdan, Osmanlı artıklarının ve hayranlarının dedikleri gibi, «Ulusal savaş kazanıldı, ama saltanatın ve hilâfetin kaldırılması gerekli değildi» savı, yaşanan hayata ve tarihe karşıt bir davranıştır.

İmdi, o gün bunca gerçek olan bir olayın, sonra sonra yeniden tartışma konusu yapılması, tarihsel olayların unutulmasından, unutturulmasından başka türlü bir nedene bağlanamaz. Bu açıdan bakılarak, bugünkü aydına düşen başlıca görevlerden biri de, tarihsel olayların zincir halka arından kopmamayı bilmek ve başarmak, onları canlı tutmaktır. Bunu yapamıyan, devrimleri sadece us ölçüleri açısından savunmaya kalkan lâik aydınlar, istemeden, bilmeden kendi güclerini yıpratmakta ve halkı kutsal inanış tecimenlerinin eline bırakmaktadırlar.

ATATÜRK'Ü ANMAK

Samim Kocagöz

Bir tarihsel olayı, tarihsel bir olaya yön verebilen olumlu bir kişiyi, elbette çağı içinde, olayın geçtiği, olduğu çağının koşulları içinde incelemek zorundayız. Bir bilim adamı, bir sanatçı, bir politikacı, çağının, içinde yaşadığı çağının koşullarının elverdiği oranda yapabilmesi gerekeni yapabilirse olumlu kişi sayılır. Hiç kuşkusuz Atatürk, yakın tarihimizin en olumlu, en büyük kişisidir. Çünkü çağının koşulları içinde ulusuna, bütün güçlükleri yenerek, özgürlük yolunu bulmuştur. Ulusunu en olumlu yoldan egemenliğine ulaştırmıştır.

Bu yazıda durup, savaş içinde Mustafa Kemal'in yaptıklarını, yendiği güçlükleri anlatacak değilim. Bu Mustafa Kemal'in biyografisini yazmıya kalkışmak, giderek Kurtuluş Savaşımızın tarihini yazmıya kalkışmak olur. Mustafa Kemal'i, Gazi Paşa'yı, Atatürk'ü ve Kurtuluş Savaşını her Türk aydını bilir. Ya da bilmesi gerekir diyelim.

Birçok aydın, hem de Atatürk'cü kişilerin bâzı konuşmaları, beni bu yazıyı yazmıya zorladı. Geçenlerde bir arkadaşım,

«Canım,» dedi, «toprak reformunu Atatürk yapıverecekti. Şimdiye dek ortalık sütliman olurdu.» Ona,

«Atatürk, 1919-1923 koşulları içinde toprak reformunu yapamazdı.» Karşılığını verdim.

«Peki,» dedi, «Bin Bellâ, kurtuluş savaşı ile birlikte nasıl yapıyor toprak reformunu?»

«Mustafa Kemal'in yaptığı Kurtuluş Savaşı ile Bin Bellâ'nın yaptığı savaş arasında tam kırk yıl var. Mustafa Kemal olmasaydı, bugün kuzey Afrika'dan doğu As-

ya'ya dek kırk yıldır süre gelen, Afrika uluslarını da kapsayan Kurtuluş Savaşları olmazdı; sömürgeci batılılara karşı bu kurtuluş savaşlarının liderleri, önderleri çıkmazdı.» Karşılığını verdim. Atatürk, ulusculuk kavramının sembolüydü. Uluscuydu, bu bir. İkincisi, sömürgeciliğin düşmanıydı. (Misakı Millî) için sömürgeci batılılarla döğüştü. Hem de binlerce engeli aşarak. Önce çöken Osmanlı devleti, arkasını sömürgecilere dayayıp karşısına çıktı. Gerici kuvvetleri -Hilâfet Ordularını-, Osmanlı devletini yendi. İl il Osmanlıdan Türkiye'yi kurtardı. Sonra bütün memleketi batılı sömürgecilerden kurtardı. Bu iki büyük engeli yıkarken Mustafa Kemal'in karşısında bir büyük engel daha vardı: Bu engelin üzerinde şimdiye dek pek durulmamıştır. Bu büyük engel, İttihat ve Terekki Fırkasının tâ İzmir suikastına dek vaz geçemedikleri iktidar hırsıdır :

1919-1922 yılları içinde Türk Ulusunun önderi ve Türk Ulusunun karşısında, düşman olarak bir Padişah ve Padişahcılar vardı. Bir batılıların, sömürgecilerin orduları vardı. Bir de kim vardı biliyor musunuz? İttihatcıların önderi ENVER PAŞA vardı! Enver Paşa'nın düşmanlığı yurtsever bir düşmanlıktı. Evet şaşılmasın, memleketten kaçıp sığındığı Sovyetler Birliğinde kendisini hâlâ Türkiyenin lideri, önderi olarak tanıtmak istiyordu. İlk zamanlar, Mustafa Kemal'in ulusu ile birlikte başladığı savaşa katılmak istiyordu. Hem de nasıl, zorla Türkiye'ye girerek. Sovyetler Birliğini kandırmak için ünlü Bakû toplantısına bile katıldı. Ama Mustafa Kemal Paşa, Enver Paşa'yı Türkiye'ye sokmadı. (Daha geniş bilgi için bakınız: General Ali Fuat Cebesoy, Moskova Hatıraları, Sayfa: 14 - 33, 157-185).

Eğer Kurtuluş Savaşımızın en tehlikeli yıllarını yaşadığımız sıralarda Enver Paşa, memlekete girseydi, gelseydi, bu ölüm kalım savaşını kaybedebilirdik. Millî Mücadeleyi o zamanlar mecliste bulunan gericilerin yardımı ile İttihatcılar, -Mustafa Kemal'e karşı olan ittihatcılar- dejenere edebilirlerdi: Birinci önemli nokta, bütün başarısızlıklara rağmen Enver Paşa, Mustafa Kemal'in buyruğuna girmiyecekti. Onu, Mustafa Kemal Paşa'ya rakip

olarak öne süreceklerdi. Daha anlatılması burada çok uzun sürecek birtakım karışıklıklar çıkacaktı. İleri görüşlü Mustafa Kemal, bütün bunları biliyordu. Olan koskoca bir ulusa olacaktı Enver Paşa Türkiye'ye girebilseydi. Sert bir deyişle yazdığı bir mektubunda Mustafa Kemal Paşa, Enver Paşa'ya dedi ki: «Paşa Hazretleri, memlekete dönecek olursanız, önce bu millete hesap vermeniz gerekir...» Enver Paşa, millete hesap verebilecek durumda değildi. Yine Mustafa Kemal Paşa'yı Sovyetler Birliği ile yaptığı anlaşmalarda köstekliyen değil, fakat Sovyetler Birliğinden gelebilecek -silâh, para yardımı bir yanahertürlü yardımdan kuşkuya düşüren Enver Paşa'dır, o yakadan her gelen kişiden de Enver Paşa'nın adamı kuşkusudur. Sayın General Ali Fuat Cebesoy'un Hatıraları, yakın tarihimizin bu karanlık noktalarını aydınlattığı için çok önemlidir. Mustafa Kemal, Paşa, sömürgecilere karşı döğüşüyordu; kapitalistlere karşı döğüşüyordu. Düşmanı yenince elbette Devletci olacaktı. Ama bugün anladığımız anlamda ileri bir devletci olmasına, hiç olmazsa 1924 yıllarında bir toprak reformu düşünmesine engel olan birtakım tarihsel olaylar vardır. Bunda kanımızca biraz da Enver Paşa'nın ve koyu İttihatcıların parmağı vardır. Sovyet-Türk münasebetlerini iyice inceliyecek bir tarihçi, Mustafa Kemal Paşa'nın o zamana göre Devletcilik ve Halkcılık tutumunu daha iyi açıklıyabileceği kanısındayım. Atatürk, 1932 yılında Toprak Reformunu (kanununu) düşünmeye başlamıştı. Ya da düşündüğü bu reformun gerçekleştirilmesi zamanının geldiğini düşünmüştü. Ne yazık ki, onun bu düşüncesini gerçekleştirecek etrafında adam yoktu. Bilimsel deyimle, Kadro'su yoktu. Bugün bu kadro var ama ne yazık ki aramızda ATAMIZ yok. ONU ilerici, toplumcu, gerçekci genç kuşaktan başka anlıyan yok. 1960 ihtilâli tam ilericilere fırsat veriyordu ki -İhtilâl de bu yüzden olmuştu- ATA'yı anlamıyanlar yine engel oldular. Ama ne olursa olsun, yol, ATATÜRK'ÜN gösterdiği yoldur. Bu yolda toplumumuz zaten yürümeye bizi itiyor.

ATATÜRK'TEN

KÖY ENSTİTÜLERİNE

Azra Erhat

Atatürk köylüyü Türkiyenin efendisi yapmak istiyordu. Büyük çoğunluğu köylü olan Türkiyede yüzyıllardan beri süregelmiş dengesiz düzeni yıkıp yerine yurdun asıl gerçeklerine uygun bir düzeni kurmayı ülkü edinen bu görüş devrimlerin en büyüğü, en köklüsü sayılabilir. Atatürk bu devrimin gerçekleşmesini önliyecek ne kadar geleneksel kurum varsa hepsini yıktı: Halifeliği kaldırdı, efendiliği Osmanlı Sarayının ve sarıklı sarıksız münevverlerin' tekelinden aldı, yazı devrimiyle de köylü şehirli her vatandaşa aynı okuma yetişme hakkını tanıma yoluna gitti. Olumsuz güçleri böylece bastırıp, engelleri ortadan kaldırdıktan sonra, köylünün gerçekten efendi olabilmesi bir eğitim ortamının kurulmasına bağlıydı. Bütün Türkiyeyi kapsıyacak böyle bir eğitim düzeninin temelleriyse Köy Enstitülerinde atıldı.

Atatürk'ün köylü için tasarladığı ileri gelişim aşamasını gerçekleştirme yoluna giden Köy Enstitüleri aynı zamanda O'nun kültür programının da başarıyla uygulanabildiği bir kurumdur kanısındayız. Aşağıdaki yazıda Köy Enstitülerini bu bakımdan inceliyelim.

Atatürk bilimin uluslararası olduğunu, kültür ve sanatınsa ulusal olduğunu bilirdi. Bir ulus, üstünde yaşadığı toprakların derine giden köklerinden aldığı özlerle besler kültürünü. Bir ulusun kültür ve sanatı uzak geçmişlere ulaşan bu gelenekleri canlı tuttuğu ölçüde canlıdır, bu köklü gövdenin üstüne yeni yeni dallar aşlıyabildiği ölçüde yaratıcıdır. Atatürk kurduğu yeni Türki-

yenin kültür sorunu üzerine eğildiği zaman şu manzarayla karşılaştı: Yedi bin yıldan bu yana uygarlıklara beşik olmuş bir Anadolu, Batı uygarlığı dediğimiz uygarlık ve kültürün tekmil kaynaklarını sınırları içinde bulunduran bir ülke. Adlarını bile bilmediğimiz kavimlerden tutun da, Hititlere, Friklere, İskitlere, Keltlere, Karia'lı, Lykia'lı, Lydia'lı dediğimiz Yunan öncesi Anadolu kavimlerine, tarihsel çağlardan da Yunanlılara, daha sonraları Asya'ya da Avrupadan gelme bir sürü insan akınlarına konak olmuş, onları barındırmış, kaynaştırmış, uygar duruma sokup özelliklerini açığa vurmalarını sağlamış, konuksever, verimli bir toprak ve biz Türkler, Orta Asya'daki kaynaklarımızdan getirdiğimiz zengin kültür öğeleriyle bu göz kamaştırıcı çeşitliliği bir bütün, bir devlet olarak yoğurmasını başaran bizler. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışından sonra, bu bütünü gelecekte yaşar ve yaratır duruma sokmak için Batıya yönelmenin tek çare olduğunu biliyordu Atatürk. Ne var ki, Batı uygarlığının tekmil kaynaklarının da bizde olduğunu görüyordu. Anadolu toprağı her gün bu gerçeği açığa vuran yeni bir anıt, yeni bir tarih tanığı bağışlıyordu tarih bilimine. Oyle ki, Ortaçağlarda din kavgalarının etkisi altında yanlış bir görüşle kaleme alınmış dünya tarihini yeni baştan yazmayı gerektiriyordu bu buluşlar. Batılı bilim, bizi kendi topraklarımızın yabancısı sayıp, bizden çıkan anıtların çoğunu kendine mal etmiş ve alabildiğine işlemişti. Bu kültür öğelerine yeni baştan sahip olmak için bir tek çare vardı: Onları benimsemek, bilgiyle, sevgiyle işlemek, incelemek, geleneklerimizde izleri hiç şüphesiz bulunan, ama yüzlerce yıllık ilgisizlik yüzünden ilişkileri görülmez olan bağlantıları kurmak, halkaları öteye beriye dağılan bu uygarlık ve kültür zincirini yeni baştan perçinlemek gerekiyordu.

Atatürk bu işin başarılması için açık ve seçik bir yol çizdi. Toprağımızdan çıkan her varlık Türktü. Türk'ü burada dar anlamı ile yalnız bir ırk niteliği olarak anlamak Atatürk'ün geniş, kavrayıcı, barışçı görüşüne saygısızlık olur. Atatürk, ırk ve ulus kaynaklarını bir yana bırakarak, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan

her varlığın Türk olarak benimsenmesini istiyordu. Bir çabayı gerektiren bu görüş, milyonlarca insanın güvenlik içinde yapıcılık ve yaratıcılık, yâni gerçek ulusçuluk yolunda ilerlemesini sağlıyacaktı. Ama bir yığın iş duruyordu önümüzde, Batı kültürünü benimsemekle birlikte kendi kaynaklarımıza inmek ve bağlantıyı kurup yeni baştan yaratmak için büyük kütlelerin bu çabaya katılması, hep birden gücle, görüşle, inançla çalışması gerekti. Yalnız bilim ve araştırma yoluyla başarılabilecek bir iş değildi bu. Bilim gerçekleri açığa vurmak, ilk verileri vermekle kalır. Bunları yaymak, bütün Türkiye'ye benimsetmek, bilimin ister istemez dar kalan çerçeveleri içinde olacak şey değildi. Bilimin verilerini kültür öğeleri olarak değerlendirecek başka kurumlar gerekti.

Bunların biri Halkevleri, öteki de Köy Enstitüleridir. Her ikisinin de ortadan kalkmış olması bugün Türkiye'de Atatürk ilkelerinin hiç olmazsa kültürle ilgili olanlarının gereğince uygulanmadığını göstermeğe yeter.

Kitabı alalım: Millî Eğitim Bakanlığının dilimize kazandırdığı Dünya Klâsiklerinin en çok okunduğu, en canlı olarak benimsendiği yer Köy Enstitüleri ve özellikle Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsüydü. Kültür derslerinde Eflâtun'un devleti okunur ve okunmakla kalmaz, tartışılırdı. Öyle ki, biz Üniversitede bilimsel çalışmanın kaçınamadığı ağırlıkla Devleti Türkçeye çevirirken, Hasanoğlan'dan bize, aman bitirin, daha istiyoruz, ötesini istiyoruz gibi haberler ulaşırdı. Hasanoğlan kitaplığında dünya edebiyatının ana eserleri, kapışılarak okunur, hem okunur, hem akşam toplantılarında tartışılırdı. Daha ileri gidip diyebilirim ki, okuma gerçek anlamiyle, Batılı anlamiyle Köy Enstitülerinde gerçekleştirilebildi. Biz, Üniversitelerde öğrencilere salık verdiğimiz kitapları bin güçlükle okutabilirken, bunları çokluk yalnız sınavlarda sorulur diye üstünkörü okuduklarını görürken, Hasanoğlan'dan Fakülteye gelen öğrencilerin bu klâsik eserleri sindirerek, günümüzün sorunlarını çözmek için birer klâvuz gibi kullanarak okuduklarını görürdük. Klâsikleri dilimize aktarmak için giriştiğimiz çabaların boşa gitmediğini anlar ve sevinirdik o zaman.

Tiyatroyu alalım: Anadolu, İlkçağın Yunan ve Roma devrinden kalma koca tiyatrolariyle örtülüdür. Bergama, Efes, Milet, Priene, Pamukkale, Side, Aspendos, Perge, Termessos, Aphrodisias, saymakla bitmez; dünyanın hiçbir yerinde bu kadar büyük, mimarlık bakımından bu kadar güzel açık hava tiyatroları yoktur. Yunanistan, İtalya, Sicilya, ve Güney Fransa'nın bütün tiyatroları bir araya gelse sayıları bizdekilerin yarısını bulmaz. Asklepion tiyatrosunda yılda bir kutlanan Bergama kermesi bir yana, bu cânım, halk kültürüne açık bu güzelim tiyatrolar boş ve boşuna durur. Şu bizim İstanbulun açık hava tiyatrosunun bile ne kadar işe yaradığını hep biliriz. Kökü Anadolu'da bulunan açık hava tiyatrosu geleneğini biz canlandıramadık bir türlü, iklim ve toplum koşullarımız bu çeşit tiyatroyu gerektirdiği halde. Köy Enstitülerinde öğrencilerin kendi yaptıkları bir açık hava tiyatrosunda bu gelenek tutturuldu ve canlandırıldı. 1942 ile 1947 arası Hasanoğlan'da oynanan oyunları sayayım (Tonguç'a Kitap, s. 305).

Bizim Köy (Öğrenciler yazdı), Üvey Ana (Öğrenciler yazdı), Çömlek (Plautus), Bir Evlenme (Gogol), Kral Oidipus (Sophokles), Cimri (Molière), Müfettiş (Gogol), Horoz İbiği (Jules Renard), Teklif (A. Çehov), Bizim Şehir (Thornton Wilder - Devlet Tiyatrosu oynadı).

Köy Enstitülerinde tiyatro dediğimiz toplumsal sanat türünün ruhuna, özüne gidiliyordu. Ben cumartesi toplantılarının birinde bulundum ve ömrümde pek az defa tattığım gerçek tiyatro tadına vardım.

Müzik alanında Köy Enstitülerinin çalışmaları bellidir. Saffet Arıkan'ın Hasanoğlan'a armağan ettiği kuyruklu piyanoda öğrencilere ders vermek için Ankara Konservatuarından gelen müzik öğretmenleri öğrencilerinin ilgi ve yetilerini anlatmakla bitiremezlerdi. İlkin Adnan Saygun, Ankara Halkevinde halk türkülerinin çok sesli koro halinde söylenmesini denemişti; bu gelenek sonradan Köy Enstitülerinde tutundu ve verimli çalışmalarla geliştirildi. Türkiyenin dört bir yanından gelme öğrenciler, birbirine türküler öğretiyorlardı. Herbirinin türkü defteri arayıp da bulamadığımız birer türkü kolleksi-

yonuydu. Bugün Türkiyenin yoksun olduğu halk türküleri arşivi, Köy Enstitüleri sürdülebilseydi, tamamlanmış olacaktı. Türk folklorunun dünyanın en zengin folkloru olduğunu Belâ Bartok gibi dünyaca tanınmış büyük bir kompozitör anlamış ve dünyaya bildirmişti. Ne yazık ki, biz Bartok'un Türkiye'de yapmak istediği çalışmalara değer vermedik. Geçen yıl Berlin'de 600 halk türküsü derlemiş bir Alman müzikologu ile görüştüm. Bartok'un derlediği türküleri yayınlamıya hazırlanmaktadır. Köy Enstitülerini yıkan gerici gücler, Türk folklor araştırmalarını da yaban ellere düşürmüşlerdir. Bugün koca bir bankanın kültür hizmetiyle yılda bir, İstanbul'da görebildiğimiz halk oyunlarının daha zengin ve daha güzellerini görmek için Köy Enstitülerinin birine gitmek yetiyordu bir zamanlar.

Köy Enstitüleri, topraklarımızdan çıkan eserleri günlük hayatımıza sokmak için başarılı çabaların yapıldığı yerlerdi: Müzelerimizde heykel ve kabartmalardan Hasanoğlan'a gönderilen kopyalar Enstitünün sokak ve meydanlarını süslüyordu. Öğrencilerin bu heykellere nasıl bir sevgiyle, nasıl bir öğrenme, yararlanma aşkıyla baktıklarını gözümle gördüm. Bu heykeller, müzelik olmaktan çıkmış, konuşuyordu onlara. 1960 da Tonguç'la birlikte Hasanoğlan'a giden bir arkadaşım anlattı: Heykellerin hepsi yerinde duruyormuş, Hasanoğlan'ı ormanla çevirmiş ağaçların arasında bu heykeller zamanla tatlı, pembemsi bir renge bürünmüşler, bedenlerinden kopan bâzı parçalar taze alçıyla sıvanmış. Evet, sanat, Köy Enstitülerinde günlük hayatın konusu olmuş, canlı bir konuydu. Öylesine canlı ki, çeşitli heykel ve mulaj işlerini başardıktan sonra, 1947 de Hasanoğlan'ın güneyinde, demiryoluna yakın bir tepeye TOHUM EKEN ADAM heykelinin yapılması tasarlanıyordu; maketi hazırlanmıştı. Yüksekliği 17 metre olarak düşünülmüştü; betonarme yapılacak, içi Köy Enstitüsüleri müzesi olacaktı. Yüksek Köy Enstitüsü kapatılınca, bu tasarı da gerçekleştirilemedi.

Mimarlık insana oturacak, içinde yaşıyacak evi sağlamak bakımından hayata en yakın, topluma en yararlı sanat koludur. Köy Enstitülerinde çok değerli mimarları-

mız faydalıyla güzeli birleştirerek örnek olacak yapılar meydana getirmişlerdi. Tatil aylarında, her Enstitüden bir ekip başka bir Enstitüye gider, orada imece yoluyla bir yapı yapar, Enstitüsünün adını imza diye atar dönerdi. Yarışmayı, imece yoluyla yarışmayı kamçılayan bu davranışın toplumsal faydaları üzerinde durmak isterim. Bunun için de tarih derslerinizi size hatırlatmak yeter: Yunan mucizesi denilen büyük kültür mucizesi nasıl meydana geldi, bugün bile sırrını çözemediğimiz bu parlak, bu eşsiz uyanış ve yaratıcılık? Atina'nın «agon» denilen bu yarışma hevesinden doğdu Yunan mucizesi. Köy Enstitülerinin aşıladığı bu zihniyet baltalanmasa ve tutunsaydı bugün gecekondularla örtülük olmazdı büyük şehirlerimizin dolayları.

Daha bir örnek vereyim: Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klâsik Filoloji Profesörü, hocam, Dr. Georg Rohde, Anadolunun Yunan-Roma yazılı taşları üzerinde araştırmalar yapıyordu. Bugünedek bulup yayınlanan yazılı taşlar arasında, yanılmıyorsam, Ankara Kayseri yolunun nerden geçtiğini gösteren bir yol taşı bulunmamış, aranmaktaydı. Prof. Rohde yolun Hasanoğlan yakınlarından geçmesi gerektiğini sanıyordu. Böyle bir taşın aranmasını söylemiş Hasanoğlan'da ders veren bir öğretmene. Öğretmen de öğrencilerine söylemiş. Taş gerçekten de bulundu, üstündeki yazılar aranan yolun çizgisini kesinlemeğe yaradı ve epigrafi biliminde bir çığır açtı.

Hasanoğlan'da bir dergi çıkarıldığını, şairler, yazarlar yetiştiğini hep bilirsiniz. Mahmut Makal'ı, Fakir Baykurt'u, Başaran'ı, Talip Apaydın'ı ve daha birçok değerli yazarlarımızı Köy Enstitülerine borçluyuz. Onlar Türkiyeyi Türklere tanıtmakla kalmamış, dünyaya da tanıtmaktadırlar. Eserlerinin gün geçtikçe daha çok yayılacağından ve bizi gerçek yüzümüzle büyük bir millet olarak dünyaya saydıracaklarından emin olabiliriz.

Nasıl oldu bu mucize? Sadece Atatürk'ün çizdiği yoldan gitmekle, bir ülkü uğrunda canla başla çalışmakla. İnsan ülküsü için çalışır, insan ülküsü için savaşır, insan ülküsü uğruna ölebilir. Ama Atatürk ülküsü ne dense, ne yapılsa yaşar ve yaşatır Türkiyede.

BATILI OLMAKTA ATATÜRK ÖRNEĞİ

Haydar Kazgan

Batılaşma bizde Batının herşeyine ihtiyaç duyulduğu devirde başlamıştır. 18. Yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı İmparatorluğu Batı'nın da içinde bulunduğu bir âlem içinde Batı'ya aldığı kadar mal verebilecek bir üretim gücüne sahipti. Hattâ bu yüzyıldan bir yüzyıl öncesine kadar aldığından çok mal satan memleketlerden biri idi. Fakat üretim fikri olgunlaşmanın, ilmin tesiri altına girdikten sonra herşey değişmiş ve imparatorluk çok kısa bir zaman içinde maddî olarak Batı'ya bağlı kalmadan yaşamıyacak hale gelmiştir. Nitekim 19. Yüzyılın başında Batı malı top tüfek kullanmak zoru içinde kaldığımız gibi, en küçük ihtiyaçlarımızı bile Batı'dan getirmek zoru içinde bulunuyorduk. Kim daha ucuz ve kim daha iyi yaparsa onun malının satıldığı bir ortamda imparatorluk varlığını sadece tüketici olarak ayakta tutabilmiş ve böylece üretime koyulamayan bir ülke olarak kendi sonunu kendisi hazırlamıştır.

Batı ölçüsünde üretim yapamayınca tüketimde Batıcılık tabiatiyle Batıcılığın sathında kalmasına yol açmıştır. Batının tüketim hayatına özentinin başladığı 19. Yüzyılın Türkiyesinde neden aynı özentinin üretimde de kendini göstermediğini araştıracak olursak Batılaşmada neden bu şekilde satıhda kaldığımızı da anlayabiliriz. Batı'da üretimin ilmin ve düşüncenin ışığı altında ve belki de ahlâk kaidelerinin dışına çıkarak, her türlü din inanışlarının kapladığı tavanları yırtarak yeni bir âlem yaratması muhakkak ki birçoklarımızın gözlerini kamaştır-

mış, bir çeşit kıskançlık hissi duyulmasına yol açmıştır. Fakat biz etrafımızdaki kalıplardan kurtulamamış, o tavanları bir türlü yırtamamışız. Batı'daki üretimin gerçek yapıcısı olan sermayenin memleketimizde de aynı işi yapmak için teşekkülünde rol alacak kurumları ve bu kurumların faaliyetlerini aslında dinimizde olup olmadığı tartışılabilecek bir takım kör diyebileceğimiz inançlarla mahkûm etmişiz. O kadar ki Batı'dan aldığımız borçlar için ödediğimiz o muazzam faizlere rağmen gökten yere inememiş, faizin haram olduğunu savunmuş durmuşuz.

Üretim olarak memleketimize girmeyen Batı tüketim olarak ilk zamanlar devlet zoru ile memleketimize girmiş, ve kısa bir zamanda belirli bir gelir seviyesinde olanları o fanatik âlemlerinden kurtaracak kadar yayılmıştır. Nitekim daha Abdulaziz devrinde büyük devlet adamları Batı'nın tüketim metodlarını ve hayatını tamamen benimsemiş bulunmakta idiler. İlk zamanlar sadece erkeklere münhasır kalan Batı tüketimi, zamanla evlerin içine ve kadınlara kadar uzanmıştır. Fakat zaman zaman Batı bu açıdan bile kadınlara yasak edilecektir. Nitekim Enver Paşa 1. Dünya Savaşı içinde bir hayır balosuna giden iki kızı yüzünden cephede dövüşmekte olan bir albayı emekliye ayırmıştır.

Tüketimde Batılaşma zamanla genişlemiş ve Abdülhamit devrinde büyük şehirlerde yaşayanların bir kompleksi haline gelmiştir. Paristen, Viyanadan getirilen mobilyalar ile evler yalılar döşenmiş, giyim kuşamda Paris kadınların Londra erkeklerin vatanı olmuştur. Şair ve ediplerimiz de Batı taklitçiliği içinde giyim kuşam ve hattâ ev döşemede fazlasiyle başarı göstermişlerdir. Tevfik Fikret Edmond Rostand özentisi içinde aynı kalıpta eserler vermemişse, bıyıklarını ve kıyafetini, hattâ Bebek'teki evini benzetmeyi başarmış sayılabilir. Askerlerde de bir Alman özentisi vardı. Enver Paşa'nın kıyafet ve hareketlerini görenler muhtelmel bir dünya savaşında Türklerin Almanya'nın safında olacağını kestirmekte hiç hata etmedikleri malûmdur.

Atatürk de bu komplekse kendini kaptırmıştır. Fakat ondaki Batıcılık bu değildir. Viyana'dan tedaviden dö-

nünce Perapalas oteline yerleşmesi sonradan, Batı örneği bir ev olan Şişli'deki evine taşınması en iyi terzilerde dikilmiş elbise giymesi, tavırları, hali ile Batı'da gördüğü kendi rütbesindeki askerlerin aynı olmağa başlamıştır. Fakat milleti böyle bir Batı özentisinden kuartaran da o olmuştur.

Daha Harbiye mektebi sıralarında kurulu düzene isyana başlamıştır. Bu memleketi meşrutiyet değil, cumhuriyet kurtarır diyen ilk insan olmuşturur. Üretmeden tüketmenin, birşeyler vermeden birşeyler almanın devam eden bir fikir dahi olamıyacağını ilk olarak ortaya atan yine o olmuştur.

Düşünün bir kerre; Bekâr, daha 40 yaşına bastığı halde generalliğe yükselmiş yakışıklı, her işi yapabilecek bir genç adam, muhiti de var. Bâzı şeylere evet demek şartile 1919'ların İstanbulunda tatlı bir hayat yaşamak mümkün. İstediği zaman saraya girip, padışahla konuşacak kadar gözde. Belki bozgundan sonra askerî şerefini kurtaracak teklifler de almıştır. Meselâ, Fransız lejyonunda aynı rütbe ile bir görev. Senenin 6 ayını Paris'de salonlarda istediği gibi geçirmek, geri kalanını da sevdiği askerliğe vermek. Bütün bunları bırakıyor ve pusulası olmayan bir gemiye binerek, her an batma, torpillenme tehlikesi içinde kendisini bekleyen tehlikelere atılıyordu. Sırf inandığı bir fikrin adamı olmak için.

Enver Paşa da İstanbul'u bırakıp Kafkasya içerlerine kadar gitmiş, çarpışmış ve orada hayatı bir kurşunla son bulmuştur. Fakat o bunu kaybolan şöhretini tekrar bulmak, kendini yeniden topluma kabul ettirmek, prestijini kurtarmak için yapmıştır. Tıpkı Elbe adasından Fransa'ya dönen Napolyon gibi önce zedelenmiş olan gururunu ihya etmek istemiştir. Oysa Atatürk İmparatorluğun girdiği birçok savaşlarda yer alan bir asker olarak kaydedilen yenilgilerde üzerine düşen görevleri meydan savaşları kazanmak suretiyle başardığı sürece asla önemsememiş, bu yenilgileri kurulu siyasi ve iktisadi düzenin tabiî bir sonucu olarak kabul etmiştir. Bu düzen değişmedikçe hiçbirşeyin halledilmeyeceğine inandığı için bütün gücünü en çok benimsediği bu düşünceye saklamıştır. Daha Yıldırım Orduları

kumandanı iken muharebeler ve savaşlar kazanılsa dahi imparatorluğun artık yaşamıyacağına son bir defa daha inanmıştı. O kadar ki askerlikten istifa edip, düzenin değiştirilmesine bir sivil aydın olarak çalışmaya razı oldu. Bir anda bütün rütbelerini bir tarafa bırakıp maddî imkânları en aşağı seviyede de olsa kendisine sağlayacak bir sevil rutbeye sahip olmadığı halde ülküsü uğruna mücadeleye koyuldu. Sivil hayatın maddi zorlukları yanında entrikaları da vardı. Her an pişman olmak düşüncesinden kurtulmak için ülküsüne bağlı kalmak ona yetti.

O'nun bu davranışı aradan yıllar geçtikten sonra J. P. Sartre'in aydın kişi tarifinde yer alacaktır: Bir düşünceye bağlı olmak ve bütün zihin ve beden gücünü bu düşüncenin uğrunda harcamak, söylediğinin yazdığının istediğinin adamı olmak. Sadece yıkmak değil, yıktıktan sonra yeniden yapmak. Çağımıza kadar, diyor Sartre, birçok bilginler, şairler, edipler, politikacılar evet birçok putları kuralları yıktılar, fakat görevlerinin aynı zamanda bunların yerine daha iyisini yapmak olduğunu bilemediler. Birçokları da daha iyinin ne olduğunu bulamadı. Çoğunluk ise yaşadığı toplumun meselelerine kendilerini gerektiği gibi veremediler, reformlardan söz ettiler, fakat bu reformları yerine getirmek için «bağımlı» olamadılar. 1900'ların Türkiyesinde de vatan ve millet kelimeleri etrafında çok şeyler söylenmiş çok şeyler yazılmıştır. Fakat 1919'a kadar olagelen olaylara bakacak olursak bu sözleri söyliyenlerin hiçbirini bu olayları yaratan ve yürüten insanlar olarak göremeyiz. Ancak Atatürk'ün verdiği örnek ve gösterdiği cesaret bu kişilerden çok azını «bağımlı» olmağa zorlamıştır. Olayların ne yönde seyredeceğini bilmeden bir ideal uğruna her türlü tehlikeyi göze almak, acının tadını almaktaki Atatürk örneği sonradan içerde ve dışarda bir süre için bile olsa yayılmak eğilimini göstermiştir. Atatürk'ün peşinden Anadolu'ya geçerek O'nun idealini kendi idealleriyle birleştiren o birkaç aydın elbette kı övülmeye lâyıktır. Fakat burada da en büyük şerefi ilk adımı atana vermek zorundayız.

Bilindiği gibi Batı'nın dünya medeniyetine önderliğini kabul ettiren öncü düşünceler ve bu düşünceleri hayatları

bahasına savunanlar olmuştur. Nice burjuva çocukları içinde yaşadıkları toplumun nimetlerini teperek ufak bir reform uğruna en güçlü hayatı yaşamaktan çekinmemişlerdir. Bir «evet» sözünün nimetlere nimet kattığı bir dünya içinde «hayır» diyenlerin maddi sefaletidir Batı'yı medeniyetin önderi yapan. Ülküleri uğruna çektikleri acı ve işkenceyi yaşadıkları sürece aynı ülkü uğrunda tekrar çekmeğe razı olanların bulunduğu toplumlar tarihte daima medeniyetin yapıcısı ve yürütücüsü olmuşlardır. İşte Atatürk böyle bir dünyanın adamıdır. Bu dünya da bugün Batı'dır ve bu sebeple Batı'lı olabilmek için O'nun örneğini bütün aydınlarımızın tekrar etmeğe hazır olmaları, olduklarını davranışlariyle göstermeleri gerekir.

MOZAİKLERİ

ŞEHİRLERİMİZİN
EVLERİMİZİN
ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası	:	**22 21 11**
Büro	:	**44 10 17**
Fabrika	:	**21 18 41**

YENU : 51

DUYGUDAN BİLİNCE

1927-1933

Rauf Mutluay

Montesquieu; «Bana bir kelimenin hangi dilden geldiğini sorarsanız belki cevap verebilirim, ama gerçek anlamını sorarsanız söyliyemem: Çünkü nerede kullanıldığını bilmiyorum.» demiş. Bu düşünceye her zaman katıldım. Bir eserden seçilmiş parçalar, bir konuşmadan aktarılan sözler bana hep alabildiğine belirsiz ve göreli gelmiştir. Asıllarında özdeyiş olarak düşünülmüş, hiçbir metne bağlı olmayan sözlerin bile, ancak söylenildikleri zamanın ve koşulların çerçevesi içinde yaşayan bir gerçeklikler olduğunu düşünürüm. Onun için başı sonu anılmadan bir eserden alınmış, aktarılmış her parçadan; dilden dile geçen her özdeyişten biraz kuşkulanır, izleyip ana kaynağına, sözün de yazının da asıl bütününe ulaşmak isterim.

Öyleyken burada Atatürk'ün iki kısa cümlesini konu alıyor ama yanılmaktan korkmuyorum. Çünkü seçtiğim sözlerin ikisinin de zamanlarını, çevrelerini, onları bir ilke haline getiren başlangıçları, bulundukları eserlerin bütününü, o bütün içindeki yerlerinin önemini biliyorum.

Falih Rıfkı Atay; «Kendime ne zaman Türk dediğimi hatırlamıyorum» diyor. «Bizim çocukluğumuzda Türk, kaba ve yabani demekti. İslâm ümmetinden ve Osmanlı idik. İlmihallerde baş dersimiz, din ile milliyetin bir olduğunu öğrenmekti.» (Batış Yılları, 6) Daha sonraları, 1912'lerde bile Mehmet Akif; «Hani milliyetin islâm idi? Kavmiyyet ne?-Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.-

Arnavutluk ne demek? Var mı şeriatte yeri? Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri. -Müslümanlıkta anâsır mı olurmuş? Ne gezer.. -Fikr-i kavmiyyeti tel'in ediyor peygamber.» diyecek. (Safahat, 3. Baskı, 205-206) Atatürk, Atay'dan 13-14 yaş büyük, Mehmet Akif'den dört yaş küçüktür. Mehmet Emin'in «Ben bir Türküm; dinim, cinsim uludur» mısraını, yayımlandığı günlerde, daha 17-18 yaşında bir öğrenciyken okuyup sevmiş olacağını düşünebilir miyiz? Çünkü o da, «bilâ tefrik-i cins ü mezhep» ilkesine tutunan 1908 meşrutiyetçilerindendir. Burada, Atatürk'ün «hudutsuz bir gurur; hudutsuz bir izzeti nefis» şeklinde gözüken milliyet duygusunun (Y. K. Karaosmanoğlu, Atatürk, 77) nasıl, ne zaman, hangi olaylardan sonra, ne gibi sebeplerle meydana çıktığını araştıracak değilim. Sadece bu duygunun iki ayrı anlatım şeklinin örneklerini alacağım.

Atatürk, büyük Nutuk'un son satırlarında Türk gençliğine görevlerini hatırlattıktan sonra «Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur» diyor. Birinci cümle bu. Bundan tam altı yıl sonra, Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde millete sesleniyor: «Yurttaşlarım! Ne mutlu Türküm diyene!» Bu da ikinci cümle.

Bu iki söz arasında önemli bir ayrılık var mı? Yoksa birincinin sesindeki büyük iddia ile ikincinin içten bilinci aynı şey mi?

Kelimelerinden mi, sesinden mi, üslubundan mı bilmiyorum, bana değişik izlenimler veriyor bu iki cümle. Ama herşeyden önce uyandırdığı bir çağrışımla. Büyük nutkun son cümlesi beni 1911'e, Ziya Gökalp'ın Turan'ına kadar götürüyor: «Nabızlarımda evet, çünkü ilm için müphem-Kalan Oğuz Hanı kalbim tanır tamamiyle-Damarlarımda yaşar şan-ü ihtişamiyle-Oğuz Han. İşte budur gönlümü eden mülhem-...» O zaman, coşkun bir duygu, nedenini nasılını aramayı gerekli saymayan bir inanç, kendini başka insanlardan üstün ve ayrı gören bir gurur, bir delikanlı iddiası geliyor aklıma; Atatürk'ün burada, nutkun son cümlesinde, ulusun bir küçük parçasına, sadece gençliğine yöneldiğini düşünüyorum. Kendisinin de alabildiğine genç bir ataklıkla, sıcak bir heye-

canla coştuğunu; her zaman inandığı, savunduğu bir gerçek bile olsa ulusunun büyüklüğünü tarihe, medeniyete, ilme bağlamayı gerekli saymadan sadece duyguyla haykırdığını sanıyorum. Ona tarih merakını veren Wells'in eserinde Attilâ'nın, kendisini karşılayan Romalı patriciene söylediği: «-Ben sizin gibi asil bir insan değilim; fakat asil bir millettenim» cümlesini tekrar etmekten özel bir haz aldığını anlatan satırları hatırlıyorum. (Y. K. Karaosmanoğlu, Atatürk, 85).

Ziya Gökalp'ın düşünceleri ile Mustafa Kemal'in işleri arasında devamlı bir parallellik görenler aldanmamışlardır. 1918'deki «Vatan» şiiriyle Turan düşlerinden ayrılan Gökalp, sonunda 1923'ün «Türkçülüğün Esasları»nda «Türküm diyen Türktür» ilkesini bulur. Onuncu Cumhuriyet yılının o huzurlu, sâkin, güvenli, başarılı bayramında, gerçekleşmiş bütün devrimlerin artık barışa dönen kavgalarından sonra milletinin yaptıklariyle candan ve içtenlikle övünen Mustafa Kemal de sözünü şöyle bağlar: «Ne mutlu Türküm diyene!»

Damarlarında asil bir kan taşımak, ya da Türküm demek. Bence aradaki asıl ayrılık iki kelimeden geliyor. Birinde kişinin doğuştan getirdiği bir soy özelliği; ötekinde sonradan biçimlenmiş bir bilinç yargısı. «Mevcuttur» ve «Diyene». Ben bu ince anlatım ayrılığının Atatürk'ün dilinde raslantıyla değil, düşünceyle, seçimle yer aldığına inanıyorum. Damarlarında asil bir kan mevcut olan mı güçlüdür, kendi varlığının değerini bilinçle söyliyen mi? Kurtuluş savaşı Anadolu'su ile barış bayramı Türkiyesi arasındaki inanç; Cumhuriyet Halk Fırkasının kurucusu ile devlet başkanı arasındaki düşünce ayrılığıdır bu.

ATATÜRK'Ü ANLAMAK

Suat Taşer

Atatürk'ü, birbirinin tamamlayıcısı iki ayrı açıdan incelemek gerekir:

1) Ulusal egemenlik savaşının öncüsü, başarılı komutanı Atatürk;

2) Geniş anlamı ile devrimci, düşünür Atatürk.

Ulusal egemenlik savaşının hangi koşullar altında, nasıl başlayıp bittiğini tarih kitapları gereğince anlatır. Atatürk'ün, öncü olarak, komutan olarak bu savaştaki olağanüstü başarılarını, başarılarının pahasını, inanılmaz bir serüven heyecanı ve hayreti ile okuyageldik, okuyagideriz. Bunu, toplumun çoğunluğu için de söyliyebilmeyi çok isterdik.

«Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız devrimler... İşte Türk genel devriminin kısa bir deyimi.» (Atatürk).

Bu sözlerle özetlenen ulusal egemenlik, birbiri ardından gelen devrim, yenilik ve uygarlık savaşlarının bugünedek hangi evrelerden geçtiğini, bu uğurda nice emekler harcandığını, ne türlü kahırlara katlanıldığını gereği gibi anlıyabilirsek, günümüzün bilincine erebilir, sorunlarını da kavrıyabiliriz. Şuna inanıyoruz ki, Atatürk'ü tümüyle anlamıya, onun, egemenlik savaşında, egemenlik savaşının sonunda yaptıklarını, yapmak istediklerini ta-

rihin terazisinde gerçek değerleriyle tartarak, bu değerlerin bilincine vararak yaklaşabiliriz.

Vatan bütünlüğünü, ulus birliğini iç ve dış düşmanlardan kurtarıp bağımsız, egemen, özgür bir Türkiye, batı uygarlık ailesi içinde benliğini kabul ettiren yeni bir toplum yaratma uğrunda verilen savaşların başarılı komutanı Mustafa Kemal'den, geniş anlamı ile, devrimci, düşünür bir Atatürk doğmuştur. «Kemalizm»i, yeni deyimi ile «Atatürkçülük»ü bu görünge (perspektif) içinde incelemek yanlış olmaz sanırım. Olayların süzgecinden geçe geçe arılaşan, yoğunlaşan Atatürkçülük, tarihin türlü aşamalarında olgunlaşıp pekişerek bugün bizim için olduğu kadar, ulusal bağımsızlık, egemenlik, özgürlük savaşına girişen, batı uygarlık ailesi içinde yeralmak istiyen bütün doğulu toplumlar için de ileri bir dünya görüşü niteliğini kazanmış bulunmaktadır. Batı ülkelerinde Atatürk'e içten bir saygı gösterilmesinin, doğu ülkelerinde içtenlikle bağlanılmasının nedenlerini işte burada aramak gerekir. Atatürk'ü bu sınırlar içinde anlamak, onun, eserleriyle yaptıklarını, düşünceleriyle neden yana, neye karşı olduğunu, ülküleriyle nereye ulaşmak istediğini kavramıya bağlıdır. Bu ise, geçmiş yılların örneklerinde belirdiği gibi, kolay olmamıştır. Bugün bile kolay olmamaktadır. Diyesim şu ki, Atatürk'ü de, Atatürkçülük'ü de gereğince, yeterince, tarihsel önemi ölçüsünde anladığımızı, kavradığımızı iddia edemeyiz. Anma günlerinde tertiplenen gösterişli törenlerle, toplantılarda yapılan inançtan çok hınç dolu konuşmalarla, değil Atatürkçülüğü, Atatürk'ü bile anlamak, anlatmak olanağı yoktur. Zaman zaman eserlerinin parçalanması, devrimlerinin tersine çevrilmesi, düşüncelerinin sömürülmesi, ülkülerinin unutulması ya da unutturulmak istenmesi bunun apaçık kanıtlarıdır.

Atatürk olumlu yönde bir eylem gücü, Atatürkçülük geniş anlamı ile ileri bir devrimcilik inancıdır. Bu inanca karşı olan herşey Atatürk'e de karşıdır. Atatürk'e karşı olan herşey de onun eserine, yâni bağımsız, gelişme, ilerleme ve yücelme sancıları içinde nicedir kıvranıp duran

Türk ulusuna karşıdır. Bu görüşümüzde ne dereceye kadar haklı olduğumuzu, onun ölümünden bu yana geçen bunca yılın olayları yeterince gösterir sanırım.

Kimi zaman olaylar öylesine ortalığı karartıyor, bizler öylesine ikircimli bir duruma düşüyoruz ki, ne yöne adım atacağımızı kestiremez oluyoruz. Oysa ki, ençok böyle zamanlarda Atatürk'e yönelmemiz gerekir. Hangi konuda olursa olsun, bizi olayların karanlığından çekip çıkaracak, doğru yolda yürütecek ışık Atatürk'ün düşüncelerinde, ülkülerinde görkemle yanıp durmaktadır. Kurtulmak için bu ışığa koşmak yeter. 27 Mayıs Devrimi, bu ışığın kurtarıcı gücünün en son örneği değil midir?

Atatürk'ü anlamak; yurdu, ulusu, devrimciliği, özgürlüğü, uygarlığı, halkçılığı, lâikliği onun belirttiği sınırlar içinde kavramak demektir. Atatürk'ü anlamak; eserlerine saygı göstermek, düşüncelerine inanmak, ülkülerinden sapmamak demektir. Nihayet, Atatürk'ü anlamak; toplumun her alandaki ilerleme sorunlarına içtenlikle sarılmak demektir. Toplumu ilerleme yolunda köstekliyen bütün olumsuz kuvvetlerle savaşmak, başarı elde edinciyedek savaşmak, Atatürkçülük'ün baş ilkesidir.

Yurdun gerçek anlamda kalkınması, ulusun tümü ile mutluluğa ermesi yolunda Atatürk'ün ele alıp incelemediği, parmak basmadığı hiçbir düşünce ve eylem sorunu gösterilemez. Ulusal eğitimden ekonomiye, dinden dile, yazıdan giysiye, güzel sanatlardan endüstriye, demokrasiden toplumsal adalete, kısaca bir topluma ileri ve mutlu dedirtecek kurumlarla sorunların hepsine el atmış, gününe göre de her birini bir savaş konusu yapmıştır. Burada birkaç örnek vermeden geçemiyeceğim.

İşte, Atatürk'ün ulusal eğitim konusundaki dipdiri fikirlerinden bâzıları:

«Büyük dâvamız, en medenî ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en

kısa bir zamanda kavramak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir plânla ve en rasyonel çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuma yazma bilmiyen tek vatandaş bırakmamak, memleketin bütün kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket dâvalarının ideolojisini anlıyacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Maarif Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir. -1937-»

İşte, ayni dirilikte başka düşünceleri :

«Memleketimiz içinde medenî fikirlerin, asrî ilerlemelerin bir ân kaybetmeksizin yayılması ve gelişmesi lâzımdır. Bunun için bütün ilim ve fen erbabının bu hususta çalışmayı bir namus borcu bilmesi gerektir. Muallimlerimiz, şairlerimiz, ediplerimiz, muharrirlerimiz millete bu felâket günlerini ve onun hakikî sebeplerini açık ve kat'î olarak terennüm edecekler, takrir edecekler; bu kara günlerin dönmemesi için dünya yüzünde medenî ve asrî bir Türkiye'nin mevcudiyetini tanımak istemiyenlere, onu tanıtmak zorunda olduğumuzu hatırlatacaklardır. -1922-»

Dinde Atatürk :

«Bizi yanlış yola sevkeden habisler, biliniz ki, çok kere din perdesine bürünmüşlerdir. Saf ve nezih halkımızı hep şeriat sözleriyle aldatagelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz, görürsünüz ki, milleti mahveden, esir eden, harap eden fenalıklar hep din kisvesi altındaki küfür ve mel'anetten gelmiştir. Onlar her hayırlı hareketi dinle karşılarlar. Halbuki hamdolsun hepimiz müslümanız, hepimiz dindarız. Artık bizim dinin icaplarını, dinin yasaklarını öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur.»

Dilde Atatürk :

«Türk demek dil demektir. Milleyetin çok bariz va-

sıflarından birisi dildir. Türk milletindenim diyen insanlar her şeyden evvel ve mutlaka türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmıyan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.»

Yazıda Atatürk :

«Arkadaşlar, bizim ahenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardanberi kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmıyan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindeyiz. -1928-»

Giyside Atatürk :

«Medenîyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, aile kıyafetiyle, yaşayış tarzı ile medenî olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Velhasıl, medenîyim diyen Türkiye'nin, hakikaten medenî olan halkı, baştanaşağıya kadar dış görünüşü ile dahi medenî ve mükemmel bir insan olduğunu göstermiye mecburdur. -1925-»

Güzel sanatlarda Atatürk :

«Güzel sanatların her şubesi için Kamutayın göstereceği alâka ve emek, milletin insanî ve medenî hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir. -1936-»

Bir kez daha tüm yalınlığı ile anlaşılıyor ki, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, bir topluma ileri ve mutlu dedirtecek bütün konularla kurumlar üstüne Atatürk'ün ışık tutan fikirleri, bize hangi yönde yürümemiz, savaşmamız gerektiğini açıkseçik göstermektedir.

Tekrarlıyalım: Atatürk'ü anlamak demek, onu eylem yönü ile olduğu kadar devrimci-düşünür yönü ile de, bütün halinde kavramak demektir. Tarihsel gidişimiz, bu yolda eskisinden çok daha gayretli, dikkatli, verimli olmamızı buyurmaktadır. Atatürk'ü anlamak, onun fikirlerinin ışığında çalışmak, gerekince savaşmak hepimiz için ulusal bir ödevdir.

AZİZ ATATÜRK

İsmet İnönü

Ayrılışının 25 inci yıldönümünde büyük Atatürk'ü yalnız milletçe değil dünyaca anıyoruz.

İnsanlık tarihinin müstesna siması Atatürk'ü bugün hep beraber hatırlamayı, bütün milletler kendileri için ödev saymışlardır. Bu asîl duygulardan dolayı Türk halkı adına derin ve samimî şükranlarımızı sunmayı kendimize kıymetli bir borç sayarız.

Cumhuriyetimizin kurucusu, insanlık tarihinin seçkin siması Atatürk hakkında UNESCO'nun teşebbüsü ile medenî âlemce gösterilen bu âlicenap ilgi, Türk milleti olarak hepimizi minnettar etmiştir. Bu 25 inci yılda insanlık âleminde Atatürk'e gösterilen sevgi ile teselli buluyor ve heyecan duyuyoruz.

Atatürk'ü bugün, millî mücadelemizin temeli ve baş komutanı olarak yüreğimizin bütün minneti ile anıyoruz. Millî mücadele dediğimiz kurtuluş destanımız, ne kadar anlatılsa, zihinlerde vücut bulması gereken bütün unsurları ile canlandırılamaz.

Atatürk inkılâplarının geniş mânâsını ve millî bünyedeki derin tesirlerini kavramak ise, ancak 25 yıldan beri geçirdiğimiz olayları her safhasında kısaca gözden geçirmekle mümkündür.

Millî mücadele, düşman istilâsının güçlüklerinden fazla, memleketin iç çekişmeleriyle önem kazanmış bir olaylar devridir. Bu savaşın, ümitsiz bir çaba olduğunu iddia edenler çoktur. Galip devletler bundan emindiler ve bizim kendi aramızdaki kavganın Türkiyeyi çökerteceğine kesin olarak inanıyorlardı. Hesap ediyorlardı ki, kendilerinin silâha sarılmalarına lüzum kalmaksızın bizim

için hazırladıkları âkibet, yalnız içimizdeki vuruşma ile gerçekleşecekti.

İyice hatırlarım, hattâ Büyük Millet Meclisi hükûmeti kurup işe başladıktan sonra bile, galip devletlerin temsilcileri memleketin her köşesinde mücadele siyasetinin anarşi girdabı içinde sönüp biteceğini söylerlerdi. Ben Atatürk'ün emrinde ve Büyük Millet Meclisi karşısında doğrudan doğruya sorumlu Genelkurmay Başkanı olarak itilâf devletrinin orduları temsilcileri ile görüşmüşümdür. Bir defasında karşımızdaki temsilci millî ordunun üniforması olmak lâzım geldiğini bize söyledi. Atatürk kendisine derhal, silâhlıların sırtındaki elbisenin üniformaları olduğu cevabını verdi.

Bir başka seferinde, bir büyük devlet, askerî temsilcisinin aramızdaki meseleleri görüşmek üzere Ankara'ya gelmesine izin verip vermiyeceğimizi Kızılay'ın aracılığı ile sordular. Umide kapılarak hemen muvafakat cevabı verdik. Temsilci İnebolu'dan Ankara'ya kadar itibar ve ikram içinde geldi. Altı, yedi gün süren geliş seyahatinde her yattığı köyde Ankara ile görüşüp meseleleri halledeceklerini söyledi ve bir ümit dalgası içinden geçerek bizim başkentimize geldi. Temsilci, kendisi ile karşı karşıya bulunduğumuz ilk oturumda Genelkurmay Başkanı olarak, bana ne görüşmek istediğimi sordu. Hayret ifade ettim. Bizimle görüşmeye istek gösterenin kendileri olduğunu, bizim dâvâmızın belli bulunduğunu, onların bu hususta bir anlaşma teklifi getireceklerini beklediğimizi söyledim. Temsilci gülerek ve yarı eğlenir bir eda ile, beyhude uğraştığımızı bildirdi. Kendilerinin konuşma edasını pek güzel anladığımı, başka türlü konuşmaya sıra gelinceye kadar beklemek gerektiğini ifade ettim. O gün adam Ankaradan ayrıldı. İnebolu'ya kadar uğradığı her köyde, bütün meseleleri halletmek için geldiğini, fakat Ankara'da bir görüşme ve anlaşma istidadı görmediğini belirtti. Bu geliş ve gidişi, Anadolu içinde ümitleri kıran bir ustaca propaganda fırsatı olarak kullanmışlardı.

İstanbul'un bâzı aydınları ve hemen bütün yetkilileri, dünyanın en büyük kudretlerine karşı uğraşılmaz diyorlardı. Atatürk onlara hiçbir zaman inanmamıştır.

Atatürk bu ümitsiz sayılan mücadeleyi millete maletmiştir.

Millî mücadele açıldıktan sonra askerî zaferimiz de, hemen ümitsiz bir hayal olarak izlenmiştir. Bu zafer, hiç bir harbin şartlarına uymayan, müstesna zorluklar içinde kazanılmıştır. Birinci Dünya Harbi sonunda silâhlarımız ve cephanemiz geniş ölçüde müsadere edilmişti. Kaçırılabilen mahdut ölçüde silâhlar ve cephane muharebe meydanlarına sırtta taşınarak, kağnı arabası ile götürülüyordu. Millî mücadele boyunca, hiç bir yerde, bu asrın bir meydan muharebesini idare edecek miktarda cephane bulundurulamamıştır. En muvaffak bir seferin tabiatında bile mevcut olan başarısızlık ve aksi olay günleri karşısında, bir kısmı aydın diye bilinen karamsar çevreler, işte adamlar hayal peşindedirler, diyorlardı. Kesin neticeli büyük meydan muharebeleri bu malzeme ile kazanılmıştır. Atatürk, zaferi sağlayan bu ordunun teşkilinde ve seferlerin acı günlerine dayanmakta, netice günlerinde kesin vuruşlu sevk-i idarede, hakkıyle başkomutanlık etmiştir. Ümitsizlik anlarını yenmiş, vasıtasızlık ve imkânsızlık unsurlarını tesirsiz bırakmıştır.

Atatürk, bu millî ve askerî başarıyı Cumhuriyetle mühürlemiştir. Halife olmak, Padişah olmak, kendisi için kolay bir şey olduğu halde bunlara iltifat etmemiştir. Cumhuriyet ilânını aynı aydın çevreler şaşkınlıkla karşılamışlardır. O tarihlerde bâzı İstanbul gazetelerinin, bâzen iyi niyetle aldıkları vaziyet unutulmamıştır. Padişahlıktan vazgeçip Cumhuriyete geçtiğimizde perişan olacağımızı, mahvolacağımızı, kargaşalıkla başa çıkamıyacağımızı, henüz bu seviyede olmadığımızı, bizim için bunun bir lüks olduğunu, bâzen hulûs ile yazıp çizmekte idiler. Atatürk bunlara da aldırmamıştır. Millî mücadelenin bütün bu devreleri, ayrı ayrı, zayıf iradeli çevrelerin önemli tesirleri içinde ve bunlar yenilerek başarılmıştır.

Bütün bu fevkalâde işler, içerde ümitsizlikten gelen büyük endişeler ve çekingenlikler arasında yürürken, Büyük Millet Meclisinde çetin bir murakabe mevcuttu. Çok zaman bu murakabe ve onun neticesi olan şiddetli çatışmalar, muharebelerin idaresi ve neticesi üzerinde yapı-

lırdı. Atatürk'ün tutumu bâzılarınca sonucu olmayan hayaller için ve yalnız kendi hâkimiyetini yürütmek hevesi ile inat etmekten başka bir sebebe bağlanmazdı. Millî mücadele, zafer, Cumhuriyet, Atatürk'ün şahsında, iradesinde ve bütün zahmetlerinde bir ideal gayreti şeklini almıştır.

Daha İzmir'e girdiğimiz günlerde Atatürk büyük siyasî ve içtimaî islâhat görevine sıra geldiğini bize söylüyordu. Millî mücadeleye, zafere ve Cumhuriyete inanmamış bulunanlar elbette ki gözlerinin önünde ve kendi iddialarına rağmen başarılmış bu eserler karşısında şaşkındılar, ama inatlarında ısrar ediyorlardı. Atatürk, islâhata sür'atle girişti ve ilk yıllar aralık vermeksizin devam etti.

Bundan sonra, iç hayatımızda, inkılâpları tutanların ve bunları yadırgayanların gizli aşikâr çatışması devri devam etmiştir. Gerçekten de Atatürk'ün mücadelesi ve islâhatı, bir millet için anlaşılması kolay olmayan esaslı meselelerdir. Bugün harflerini değiştirmek isteyen yüz milyonlarca insan vardır ki, harf devrimi gibi bir fevkalâde teşebbüsü söylemeye dahi cesaret edemezler. Nitekim bizde, harf devriminden sonra, onun lüzumuna inananlar bile, onu kendi nefislerinde tatbik edememişlerdir. Her devrim gibi ve her devrimden çok harf devrimi yenilmez savunucusunu yeni yetişen genç nesillerde bulmuştur. Ama bu nesiller kuvvet ve kudret sahibi oluncaya kadar devrimler asıl tehlikelerini geçirmişlerdir.

O tarihlerde geleneklere tabiî ve beşerî olarak bağlanmış bulunan iyi niyet sahipleri bile devrimleri hazmetmiş ve her mukavemetten vazgeçmiş değillerdir. Devrimler gerçekleştirildikten sonra, Atatürk'ün kuvvetli ve kararlı idaresinden kurtulunca bunların ne olacağı ve memleketin nasıl bir kargaşalığa sürükleneceği iyi niyet sahipleri tarafından endişe ile hususî maksat sahipleri tarafından ise ümitle düşünülmekte idi. Eski hanedan ve taraftarları, Atatürk devrinin köksüz bir hadise olduğuna, o ayrıldıktan sonra geçmişe dönüleceğine, her yeni şeyin sona ereceğine, Atatürk'ün yeni rejimi zor kullanarak ayakta tuttuğuna inanıyorlardı. Bu hesapların hiç-

biri doğru çıkmamış, bir Atatürk mâcerasının değil, bir Atatürk Gençliğinin mevcudiyeti bir defa daha ispat edilmiştir.

Memleket 1938 den sonra devrimler, rejim değişikliği, medenî kanun üzerinde bir münakaşaya girmedi. Denilebilir ki, Türkiye'deki temel islâhatın ilk çetin imtihanı bu olmuştur. Bundan 1938 senesine kadar geçirilmiş olan çetin çekişmelerin ve ilk günlerin silâh arkadaşları arasında belirmiş siyasî kırgınlıkların, derhal yüksek ve derin bir vatanseverlik duygusu ile, Atatürk'ün ideallerinin fesat gayesi güdenlere karşı savunulması için, ortadan kaldırılması başlıca rolü oynamıştır. Cumhuriyetin ilânında, samimiyetle hareketin aleyhinde vaziyet almış olanlar bile Cumhuriyetin etrafında birleşmişlerdir.

Atatürk'ün ayrılışından kısa bir süre sonra, İkinci Dünya Harbi patladı. Atatürk'ün bıraktığı Cumhuriyet, bünyesinde ve anlayışında o kadar sağlam işledi ki, altı sene süren Dünya Harbi birçok devleti uçuruma götürdüğü halde, Türkiye bu hengâmeden selâmetle çıktı. Eğer rejim sağlam temellere dayanmış olmasaydı, eğer devrimler köksüz bulunsa idi, böyle bir netice alınmaz, başgösteren ve başgösterecek çeşitli cereyanlar, memleketi mutlaka felâkete sürükler, ona ve buna gülen savaş şansları tehlikeli karışıklıklar doğururdu. Ama Cumhuriyet, Atatürk ilkeleri etrafında birlik ve beraberlikle devam etmiştir.

Bundan sonra Cumhuriyet, demokrasi hayatına kendisine güvenerek girmiştir. İnanıyorduk ki, Atatürk'ün temel islâhatı ile Cumhuriyet devrimi kendisini koruyacak gürbüz hale gelmiştir. Bu inanç, neticede isabetli çıkmıştır. 1945 ten itibaren geçen devirde çok partili siyasî hayat, siyasî rekabet alanında, eski yeni her polemik vasıtasına kendisini kaptırdığı zaman Atatürk islâhatına da dokunulduğu olmuştur. Ancak, cemiyette kudretli bir tepki görülmüş, siyasî polemiklerin bu konuda kârlı olmaları ihtimali gittikçe azalmış, hiçbir zaman açıktan açığa Atatürk ve islâhatı aleyhinde bulunmaya kimsenin gücü yetmemiştir. Zaman, Atatürk islâhatı aleyhindeki siyasî telkinleri istifadeli bir yatırım olmaktan çıkarmıştır.

Bu, devrimlerin başarı ile sonuçlanan asıl çetin imtihanıdır.

27 Mayıs devrimi ile meydana çıkan gerçek, yeni nesillerin ruhlarında Atatürk islâhatının, demagojilerin üstünde derin bir kökü olduğudur. Atatürk devrimlerinin ve O'nun eserlerinin Batılı mânâda hukuk nizamı ve demokratik idare ile devam etmesi fikri, bütün karşı gayretleri yenerek, bu 27 Mayıs devriminin zafere ulaşması felsefesi ve ideali olmuştur.

Şimdi milletçe, yeni hayat tarzının tatbikatı içinde yaşıyoruz. Bu tatbikat, sosyal adalet ve sosyal kalkınmanın tartışmaları ve türlü bakımdan ölçüleri ve tefsirleri içine girmiştir. Bu tartışmalar, isabetli ve millet ihtiyacına, mızacına uygun hudutlar içinde başarı istikameti tutmuştur. Türlü aksi gayretleri, ciddî veya yapma aşırı temayülleri gittikçe daha kolaylıkla seçip ayıran bir sağduyu cemiyetimize her gün biraz daha fazla hâkim olmaktadır. Nasıl Millî Mücadelenin olamıyacağı, zaferin kazanılamıyacağı, Cumhuriyetin yürümiyeceği, devrimlerin yaşamıyacağı, bazen samimiyetle endişe konusu olmuş ve bu endişe yenilmişse, Atatürk'ün sağlam temellere dayanan icraatının mutlaka bir destekle ayakta tutulması, açık rejimin usulleri karşısında zarar göreceği fikri de iyi niyetlilerin yüreklerinden silinecektir. Bu hususta geçirdiğimiz güçlükleri alt etmekle her gün artan bir isabet görmekteyiz.

Bugün bütün dünya, eserinin 25 yıldan sonra sapasağlam ayakta durmasını görmekle Atatürk'e karşı kadir duyguları ile doludur. Gerçekten nice büyük eserler vardır ki, sahibinin hayatında çökmüşlerdir. Bir kısmı da sahiplerinden sonra nadiren yaşıyabilmişlerdir. Atatürk'ün eseri dimdik ayakta durduktan başka devamlı bir tekâmül halindedir. Ve gelişme yolundadır. Bu, insanlık tarihinde müstesna örneklerdendir.

Atatürk'ün yıldönümünün dünya ölçüsünde bir takdir ile anılması karşısında teselli ve iftihar duyuyoruz. Atatürk'ün mücadele neticelerini milletlerarası sahada makûl ölçüler içinde tutması ve durdurması, onun cesaretidir. Ve hayranlık uyandıran bir başka tarafıdır. Ata-

türk, zaferi kazandıktan sonra, esaslı bir nokta olarak, bütün hayatında insanlığın barış içinde yaşaması idealinin samimî ve sarsılmaz savunucusu olmuştur. Bugün dünya O'na, bundan dolayı da hayrandır.

Milletçe, Atatürk'le bir defa daha övünüyoruz.

(Milliyet'ten)

ATATÜRK

İNSANLIK AĞACI, BİR ATATÜRK YEMİŞİ İÇİN NESİLLERCE YAPRAK ÇÜRÜTÜR.

Falih Rıfkı Atay

İnkılâpçı ve ıslâhatçı Mustafa Kemal bir beyin adamı idi. Beyni kendi kalbinin de bütün isyanlarını ezerdi. Bir gün bir Türk armasına hangi timsaller konacağı tartışıldığı sırada eski Türk kurdundan bahsedilmesi üzerine :

— Timsal, timsal.. İnsan zekâsıdır timsal, diye haykırmıştı.

Zekâ, akıl ve müsbet ilim, O'nun saygısı yalnız bunlara olmuştur.

Kadını kurtaracaktı. Kurtarmak için önce açmalı idi. İlk yapılan işlerden biri, İstanbul tramvayları ile vapur larındaki perdelerin kaldırılması olmuştur. Gariptir, o sırada pek aydın ve ileri bir İstanbul hanımı ile konuşuyordum. Hanım, Ankara aleyhindeki cepheye katılmıştı. Bana :

— Hem efendim bizim peçelerimize perdelerimize ne karışıyorsunuz, demişti.

Pek talihsiz adamdı Mustafa Kemal! Fakat talihinden de kuvvetli idi. Fikirlerini en çok anlayabilecek olan ların, rüyalarında görmedikleri ve ilk gençliklerinden beri özledikleri ıslahat tedbirlerini tatbik ettiği zaman, onların mırıldandıklarını görmüştür.

Dikta perde idi. Dikta peçe idi. Kara kuvvetin ve taassubun diktası altında şark köleliği ömrü sürenler, kendilerini bu diktadan kurtaran inkılâpçıya :

— Ben senden hürriyet istedim mi? demek istiyorlardı.

Kerpiçten bir okulu, galiba bir Rum okulu imiş, Ham-

dullah Suphi Türk ocağına çevirmişti. Mustafa Kemal ilk defa arkadaşlarını hanımları ile oraya dâvet etti.

Hâlâ gözümün önündedir. Salonun bir tarafında kadınlar, bir tarafında da erkekler toplu olarak oturmuşlardı. Ayakta yalnız bir kaç uyanık hanım vardı. Kadınlar büfeye gidip bir şey yemek için bile kıpırdamıyorlardı. Hiç kimse kimseye ailece takdim edilmiyordu. Kadınlar erkeklerinin göz hapsinde idiler. Mustafa Kemal bize:

— Çocuklar, ayaktaki hanımlara itibar ediniz. İkram ediniz. Oturanları kıskandıralım. Yavaş yavaş hepsi kalkar, diyordu.

Yavaş yavaş hepsi, fakat o akşam değil bir iki yıl içinde yerlerinden kalktılar ve topluluğa karıştılar.

— Elbet bu açılışta biz kurbanlar vereceğiz. Fakat nihayet alışacaklar, diyordu.

Kadın hareketi büyük bir hızla gelişti. Mustafa Kemal ve İsmet Paşa dâvetlerin kadınlı olmasına bilhassa dikkat ederlerdi.

Nihayet hareket Medenî kanuna, kadınla erkek arasındaki her türlü hukuk farklarının kaldırılmasına kadar gitti. Parola, ileride hiç bir irticaa imkân vermeyecek kadar, kadına her meslekte yer vermekti. Kadın milletvekili, belediye azâsı, hekim, avukat her şey olmalı idi. Üniversitede erkeklerle beraber okumalı idi. Seçimlerde rey vermeliydi. Taassup şaşırıp kalmalı idi.

Mustafa Kemal büyük bir realisttir. Köy kadınını zorlamamıştır. İnkılâplarında tekâmüle bıraktığı tek şey belki de budur. Köyde çok evliliğe dahi göz yummuştu. Köy kadınının kurtuluşu, iktisat ve terbiye şartlarının tamamlanmasına bağlı kalmıştır. Tarlada çalışan kadın, nihayet hür olur. Nihayet, bütün haklarını alabilir. Kadın dâvasında tehlike, harem dişiliğidir.

Meclisteki ve gazetelerdeki taassup çığırkanları boşuna yoruldular. Mecliste bir hoca mebus, sırf kürsüye gelir «Floriyye»de denize giren kadınlardan bahseder dururdu.

Atatürk'ün ilk bezginliğini Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde sezmiştim. Hepimiz bu yıldönümünü kut-

lamağa heyecanla hazırlanıyorduk. Akşam sofralarından birinde Atatürk :

— Bana gelince ben hiç bir şey hissetmiyorum, demişti.

Büyük hareketlerin adamı idi. İnkılâplarını da bitirdikten sonra sanki artık hiç işi kalmamışa döndü. Acaba hastalığının da başlangıcı mı idi?

Ben bir aralık :

— Atatürk, dedim. Cumhurreisi olmazdan önce halk ile temas ediyordunuz? Yıllar var ki sizi yalnız biz, sofranızdakiler dinliyoruz. Milletin sesinizi işittiği yok. Yalnız Meclis açılışlarında hükûmetin verdiği yıllık raporu okuyorsunuz. Bütün temasınız bu.

Bakanlardan biri, Şükrü Kaya söze karıştı :

— Bakın, ne diyor Falih? Hükûmetin hazırladığı raporu okumak.. Ya Cumhurreisi başka ne yapar?

Tarihimize geçen onuncu yıldönümü nutkunu söylediği akşam yine sofrada idik. Nutkun halkı ve gençliği nasıl coşturduğundan bahsediyorduk. Yakınlarından bir hanıma döndü :

— Çocuğum bilmiş olasın ki bana bu nutku söyleten şu arkadaştır. Ve beni gösterdi idi.

Daha sonra Dil, Tarih, ve Hatay işleri geldi. Atatürk kendini alabildiğine bu işlere verdi. Sabahlara kadar, sofranın karşısında karatahta, beynini yoruyordu. Saatlerce mide yorgunluğu ile beraber bu bitmez yorgunluğu pek yıpratıcı idi.

Atatürk sağlam bir kimse değildi. Eskiden beri böbrek hastalığı çekmiş olduğunu bilirdik. 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıktığı zaman 5-6 saatte bir sıcak banyo ile ancak rahat edebilecek kadar rahatsızdı. 1924 de kalb krizi teşhisi konan bir göğüs ağrısı geçirmiş ve iki ay kadar perhiz etmişti. Daha sonra 1927 de bir enfarktüs krizi geçirmişti. Hususî hekimliğini yapan Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam müsteşarına :

— Asım Gazi çok hasta! demişti.

O zaman Almanya'dan iki profesör geldi. Uzun uzun kendisini muayene ettiler. Perhiz tavsiye ettiler. Gece hayatına ve içkiye son vermek lâzımdı. İlk defa o yılın

temmuzunda İstanbul'a gelen Atatürk eski yaşayışına devam etti.

Atatürk'ün bizi şaşırtan hassalarından biri de vücutca ve kafaca yorulmaksızın dikkati hiç gevşemeksizin çalışma kaabiliyeti idi. Ertesi gün manevrada beraber çalışacağı arkadaşları ile geceyarısına kadar gazinoda kaldıktan ve onları uyumaya gönderip kendisi vereceği vazifeleri hazırlamak üzere sabahladıktan sonra, şöyle bir yüzünü yıkayıp taş olarak, yine herkesten erken kıtaların başına gittiğini dostlarından duymuştuk. Ben 43 yaş ile 58 yaş arasında yakınında bulunmuştum. Memleket dolaşmalarında maddi zahmetlere hepimizden fazla dayandığını gördük. Bir defa Dikmen kırlarında bir piknikten sonra koşmacalı bir bohca oyunu oynamıştık. Bir delikanlı kadar çevik, hızlı ve seğirtgendi. Büyük nutku 53 yaşında yazmıştır. Çalışma odasında yarı ayak üstü, yarı oturarak ve yüzlercesi arasından vesikalar ayırarak, nutkunu dikte ederdi. Yorulan değişirdi. Bir defasında pek genç bir arkadaşı baygınlık geçirmişti. Akşama doğru bir banyo aldıktan sonra hiç dinlenmeden sofraya iner o gün yazdıklarını bize okur veya okutur, hâdiseler üzerinde terütaze bir muhakeme ile tartışmalar yapardık. Bir kitabı merak edince koskoca bir cilt de olsa bitirmeden uyuyamaz, veya pek az uyku aralaması ile okumağa devam ederdi. Sonra sofrada etrafını çizdiği fıkraları bizlere tekrarladı. Eğer bildiğimiz bir eserse Atatürk'ün en can alıcı fikirler üstünde durmuş olduğunu anlardınız.

Atatürk akşamları bir müddet bilardo oynardı. Açık havada ve at üstünde geçen subaylık ve komutanlık hayatından sonra uzun oturuculuk devrinde bu oyun onun başlıca idmanı idi. 1937 de, çok defa yukarı kattan inip, istakayı bir iki defa vurduktan sonra kesilerek rengi ve bakışları yorgun :

— İçeriye geçelim, demeğe başlamıştı. O zamanları dil işi ile uğraştığından, yalnız dimağını alabildiğine zorladığını ve bunun da sinirlerini alt üst ettiğini görüyorduk.

Maddi bir çöküş ve sarsılış hali vardı. Sanki artık gitmeyen, gitmek istemeyen bir şeyi eğilmez, bükülmez ira-

desi ile kendi içinden kendi itiyordu. Kalıp, onun eşsiz hayatiyetini kaplayıp tutamıyordu.

Gazi, yaratıcı bir enerji kaynağı.. Yeryüzünde kara topraktan, yeşil ottan, taştan ve tuzlu sudan başka ne varsa, hepsi böyle yaratıcıların eseri değil midir? Hava, su ve toprağın içindeki büyük kuvvet esrarlarını anlar sezip buldukları ve maddeleştirdikleri gibi insanın kanı kemiği ve siniri içindeki kuvvet esrarlarını gene onların gözleri görür. Kafaları bulur. Karar ve fiilleri hakikileştirir. Onlarsız aradığımızı bulamazdık. İstediğimize ulaşamazdık. Yaptığımızı yapamazdık. Gazi'yi bilmek, insanın insanlığına vücut veren yaratıcılardan birinin hayat ve eserini öğrenmek demektir.

İnsanlık ağacı bir Gazi yemişini vermek için nesillerce, sayısız yaprak çürütür. Pek azımız Gazi gibi doğarız. Herkes buharı, mikrobu ve elektriği keşfetmez. Fakat keşfetmiş olanların metodlarını öğrenmek büyük buluşları ve yaratışları tamamlamak ve faydalandırmak için lâzımdır. Gazi'nin eserlerini devam ettirecek olanlar Gazinin başarma metodlarının neler olduğunu öğrenmelidirler.

Bir hakikat nasıl karışık değilse Gazi de sadedir. Uzaktan anlaşılması kolay görünür. Cazibe kanununun kendilerinden önce bulunmuş olmasına esef edenler de az değildirler. Fakat ilk hayvanın yürümesinden de önce başlayan düşmek o kadar basit sırrını söylemek için asırlarca değil, devirlerce ve çağlarca Newton'un aklını beklemiştir.

Büyük eserlerde tesadüfün rolü pek az olduğu gibi artık büyük eser yapılması imkânsızlaşacak bir zaman da olmayacaktır. Bizden sonra gelecek yaratıcılar henüz doğmadılar. Onların bütün şerefleri, şansları ve eserleri her ne olacaksa doğmuş ve doğacak olanlar için büyüklük fırsatları değil midir?

Gazi yeni Türkiye'yi çocukluğundan beri kendi benliğinin dibinde yaratmağa başlamıştı. Öyle bir zekâ gibi öyle bir düşünüş ve duyuş kaabiliyeti gibi, onun sabrı ve enerjisi olmadıkça ona benzeyemeyiz.

(Dünya'dan)

BİR HALK TÜRKÜSÜ

Ruhi Su

Yeni Ufuklar'ın kasım sayısındaki, lâiklik üzerine yazılmış güzel yazıları görünce, bu konuda halkın ne düşündüğünü belki merak edenler olur diye onun üzerinde biraz durmalı.

Osmanlı İmparatorluğu demek, aynı zamanda bir sünnî iktidarı demekti. Hem de öyle bir sünnî iktidarı ki, Türk halkı için Yezit'ten daha Yezit. Anadoluyu ve Anadolu halkını tanıma fırsatını bulanlar, bu koca imparatorluktan kala kala memleket olarak bir İstanbul kaldığını, halk olarak da param parça bir Alevi, Sünni topluluğu kaldığını görür. Toplumun düzeni zaten dayanılır gibi değilken bir de inanç boğuşması. Artık toplumun düzensizliği mi bu inanç boğuşmasına gitmiş, inanç boğuşması mı toplumun düzenini bozmuş, toplumbilimciler çıksın içinden. Halkını sevenlerin her zaman başı derde girmiştir. Ve her zaman bir rahatsızlığın kökünü dışarda aramak, Yöneticilerin kolayına gelmiştir. «Güvendiğin padişahın, o da bir gün devrilir.» derken, Pir Sultan Abdal'ın aslında ne şahla ne de padişahla bir ilgisi vardı. Zamanının dili ile, onun sadece toplumun bir huzursuzluğunu söylediğini bugünün aydını bilir. Anadolu insanı bugün bile «Allah» demeden «of» diyemez. Pir Sultan Abdal olsun Yunus olsun ya da bugün yaşamakta olan Ali İzzet olsun Kul Hasan olsun zamanlarındaki düşünce yolu ne ise, dertleri çözüm yolu da o olmuştur. Hepsindeki, bir barış ve huzur özlemi : Lâiklik dendi mi aklıma hep bunlar geliyor. Yeryüzünde lâik bir devlet olmanın kadrini sanırım bu bizim halk kadar bilecek çok az insan kalmıştır. Çün-

kü dünyada bu mesele söz konusu olmaktan çoktan çıkmıştır.

Maraş'ın Avşın ilçesinde Aşık Kul Hasan'ın biri sekiz, diğeri on bir yaşındaki iki çocuğundan Aşağıdaki şu türküyü dinlerken insan ağlamaklı oluyor, ve okulda bugün resmen sünnilik üzerine din öğrenimi gören diğer çocukların yanında bu iki çocuğun durumunu düşünüyor. Şimdi nasıl aramasın bu halk Atatürk'ü!

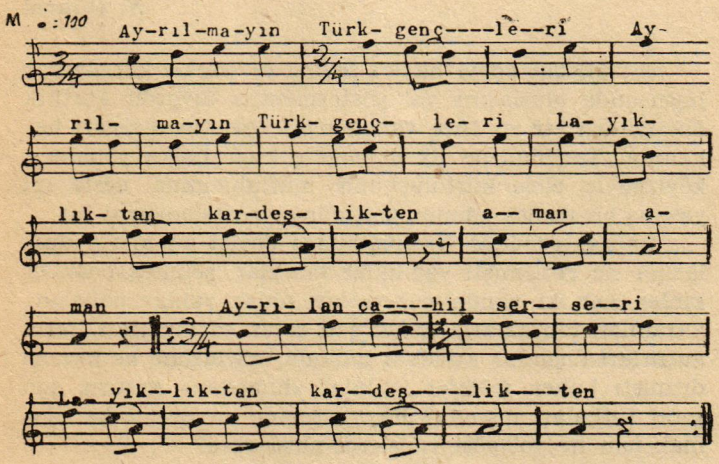

Ayrılmayın Türk gençleri
Lâyıklıktan kardeşlikten.
Ayrılan cahil serseri
Lâyıklıktan kardeşlikten

Gazi Kemal geldi doğdu
Düşmanı vatandan koğdu
Atamız ayrılman dedi
Lâyıklıktan kardeşlikten

Kul Hasan'ım elinde saz
Kardeşlik bahar ile yaz
Insan olan ayrılmaz
Lâyıklıktan kardeşlikten

TÜRKÜN MUTLULUĞU: ATATÜRK

V. Günyol

«Şereflerin ödevi hayatı sevinç ve istekle karşılamak hususunda uluslarına yol göstermektir» diyordu Atatürk ölümünden bir yıl önce yabancı bir devletin dışişleri bakanına. Tarihimizde ilk defa gerçekten halka yönelmiş, köylüsüyle elele kurtuluşunun, mutluluğunun destanını yazmış bir devlet adamımızın dünyaya seslenişiydi bu.

İmparatorluklar kurmuş bunca devlet adamları uluslarına ne getirmişti yağmalar talanlar, sönmüş ocaklar, kinler, her iki yanda göz yaşları ahlar vahlar pahasına kazanılan topraklarla kendi şan şeref edebiyatları, fetih gururları dışında? Anadolu halkına, köylüsüne ne kazandırmıştı bunca fetihler istilâlar «hanedan» gururu, şan şeref tutkuları dışında? Hayatı sevinç ve istekle karşılamak için ne yol göstermişlerdi uluslarına?

Bir Atatürk gösterdi halkına köylüsüne hayatı sevinç ve istekle karşılamanın, insan gibi yaşamanın yolunu. Çünkü bir halk çocuğu, bir halk adamıydı Atatürk. Gücünü zorbalıktan, tanrısal desteklerden değil, halkın güveninden, halka güveninden sevgisinden alıyordu. Halktan gelmiş halka yönelmişti.

Atatürk Türk ulusunun mutluluğunu kendi mutluluğundan ayırmıyordu. O da, her insan gibi mutlu olmak istiyordu elbet. Ama bir baş kumandan, bir devlet şefi olarak, tek başına mutlu olamıyacağını biliyordu. Oysa, tarih bize, saraylarına kapanıp halkının köylünün dışında mutlu olmaya çalışan nice devlet şefi örneği veriyordu. Atatürk, halkıyla köylüsüyle birlikte mutlu olmak istiyordu. Köylüsü aç, halkı mutsuz yaşarken kendinin mut-

lu olamıyacağını biliyordu. Bunca rütbeleri, sırmaları şanları şerefleri bırakıp Kurtuluş Savaşına koşmasını nasıl açıklıyabiliriz yoksa? Bu savaş Türkün mutluluğuna açılan ilk kapıydı. Ana yurdu kurtulduktan sonra Türke hayatı sevinç ve istekle karşılamanın yolunu göstermek gerekti. Bu yol batı uygarlığına giden yoldu.

Türkiyenin dramı, batı uygarlığı dışında kalmış bütün geri ülkeler gibi, «ölmesini bilmiyen şeylerle yaşamasını bilmiyenler arasındaki amansız çatışma» daydı. Ölmesini bilmiyen şeyler, Türkiye'yi batı dünyasından en az bir iki yüzyıl geride bıraktıran kör inançlar, yobazlıklar, olumlu bilgi düşmanlığıydı. Yaşamasını bilmiyenlerse, tâ Mahmut II.'tan bu yana başlıyan ama en iyi niyetli aydınlarımızın bile ölesiye bağlanıp yaşatamadıkları, yaşatmakta direnemedikleri batı uygarlığını yapan bilim kafasıydı.

Atatürk bu çatışmada ölmesini bilmiyen şeylere karşı yaşaması gerekeni yaşatmaya çalışmış ve bunda büyük ölçüde başarıya ulaşmış tek devlet adamımızdır. Devrimleri tam yaptığına inanacak kadar saf değildi Atatürk. «Benim yaptığım işler birbirine bağlı ve gerekli şeylerdir. Bana yaptıklarımdan değil yapacaklarımdan söz edin» derken, devrimlerin tam olmadığını anlatmak istiyordu. Biliyordu ki devrimleri yetersizdi. Ama bu yetersizliklerin yine devrimlerle giderileceğini, devrimlerin yine devrimlerle ayakta kalabileceğini de biliyordu. Onun için de Atatürk devrimlerini ulusun en dinç en dinamik bölüğüne, gençliğe emanet etmişti.

Atatürk Türk ulusuna hayatı sevinçle karşılamanın yâni mutluluğunun yolunu göstermiştir. Bu yolda yürümek, bu uğurda ölesiye savaşmak, devrimleri devrimlerle beslemek Türk aydınına düşen en büyük bir görevdir.

ATATÜRKÇÜLÜK VE İÇYÜZÜ

Çetin Altan

Millî bayramlarda yolların bir yanından öteki yanına üstü kırmızı yazılı beyaz bezler asarlardı. Bunlardan bir tanesi de şuydu: «Düne iyi bak, bugünü iyi anlarsın.»

Bakmasını bilmedikten sonra düne bak, bugüne bak, yarına bak, neyi anlıyacaksın?

Osmanlı İmparatorluğu niçin yıkıldı, niçin Atatürk devrinin özlemi hâlâ içimizde titriyor, niçin bugün bir şaşkınlık ve bocalama içindeyiz?

Bunun bize kalırsa bir tek sebebi vardır; biz parlak sözler söylemesini pek iyi beceriyoruz da, istatistiklerle düşünmesini kat'iyen sevmiyor ve bütün derdin fakirliğimizden geldiğini bir türlü anlamak istemiyoruz.

Memleket olarak gerekli üretimi yapamıyoruz biz. Osmanlılıktan kalma bir hantallık bu. Osmanlılar bir çeşit yağmayı teşkilâtlandırmışlardı. Başları sıkıştıkça akına çıkar, kuşattıkları şehirler için askerlere :

— Yağma payı sizin, vergi payı bizim derlerdi.

Yağma bittikten ve krallık vergiye bağlandıktan sonra geri dönerlerdi. İmparatorluk aslında fazla bir kalkınma gösteremediği halde, bundan genişleyip büyüdü. Osmanlılarda yaratma ve alıp satma; yâni ne üretme, ne de ticaret fikri pek yoktu.

İkinci Viyana'dan sonra akınlar netice vermez olunca gayet tabiî çöküntü başladı.

Atatürk, Osmanlı talancılığını yaratıcılıkla değiştirmek istemiş insandır. Bizce onun devrinin kudreti aslında buradan gelmektedir. Ne çare ki bu yaratıcılık çağımızın modern iktisat metodlarıyla geliştirileceğine, on sekizinci yüzyılın köhneleşmiş sınıflaşma zihniyetine yöneldi.

O devrin şartlarıyla bu devrin şartları aynı olmadığı için, çıkmaza girdik.

Biz fakiriz ve üretim gücümüzü gerektiği gibi kuvvetlendirip değerlendiremiyoruz. Bunu gerçekten anlayıp başarıncaya kadar da daha binbir türlü mânâsız ve faydasız sıkıntılardan geçip duracağız.

Politikacılar ikide birde :

— Atatürk reformları tam mânâsiyle halka hiç bir zaman mal olmamıştır, diye iddia ederler.

Bu iddianın arkasındaki sinsi gerçeği ise kimse bulup çıkarmak istemez.

Kazançlar halkın gözünden daima saklanmıştır. Sermaye, kâr ve spekülâsyon hesapları üzerinde Türk aydınları uzun zaman konuşturulmamıştır. Ancak muayyen çevrelerin sarfiyatını halktan gizlemek mümkün olamamıştır. Halk ise bu sarfiyatın doğurduğu danslı, şampanyalı üstünlüğü tenkid etmek için kıvranırken, olaylara iktisadî açılardan bakmasını bilmediği için, elindeki tek kitabı olan Kur'âna dayanmak zorunda kalmış ve :

— Bunların yaptığı gâvurluk, demiştir.

Böylece halk gerici ve hesaplarını halktan saklıyarak daha ince bir hayat yaşıyanlar da medenî ve Avrupalı addedilmişlerdir.

Atatürkçülük, halkın, sarfiyatı da «gâvurlukla» itham etmekten vazgeçerek mubah görmesi için âlet edilmek istenmiştir.

Politikacılar bir yandan ince hayat yaşıyan sınıfa mensup oldukları halde, bir yandan da halkın bu, ister istemez dine dayanarak yapmak zorunda kaldığı tenkidi demagojilerle desteklemişlerdir.

Halkın haklı tenkidini, dinî kıstaslardan kurtarıp iktisadî kıstaslara çevirecek bir kadro çıkmamıştır.

Bu kadro çıktığı zaman Atatürk'ün reformları da, Atatürkçülük de, demokrasi de, üretim gücünü nasıl arttırmak gerektiğinin yolları da yerli yerine oturacaktır.

Mesele sapı samanı birbirine karıştırıp her yıl 10 Kasım'da Atatürk, diye yanıp yakılma değil, bu kadroyu meydana getirebilmedir.

(Milliyet'ten)

25. ci YILDÖNÜMÜNDE

Falih Rıfkı Atay

Atatürk'ten öncesini bilmeyenler için Atatürk'ten sonrasını doğru görmek ve yapılanlar üzerine doğru hükümler vermek güçtür. Türkcüler, ki Meşrutiyet devrinin ilericileri idiler, onlar arasında bile Atatürk'ün 1923 ve 1924 de yaptıklarını anlayanlar ve benimseyenler parmakla sayılabilecek kadar azdı. Bu Türkcülerden biri, 29 Ekim devrimine iki gün kala Atatürk'ün Meclisdeki odasına koşarak :

— Cumhuriyet ilân edileceğine dair rivayetler var Paşam, bunları hemen tekzip ediniz Paşam.. diye sızlanıyordu.

Türkcüler bile Osmanlı gelenekcisi olursa, sivil ve asker aydınlar çoğunluğunun devrimler karşısındaki durumları pek iyi anlaşılabilir. Atatürk vatanı kurtarmış olmanın sağladığı eşsiz, önüne geçilmez, önünde dayatılmaz şan ve şerefe dayanıyordu. Halk o kadar büyülenmiş idi ki ne yapsa, ne kadar yapsa onu haklı görecekti. Onun içindir ki kendisine :

— Cumhuriyeti en kuvvetli zamanımızda ilân etmeliyiz, diyen bir arkadaşımıza :

— En kuvvetli zamanımız bugündür, cevabını vermişti.

Atatürk'e karşı koymak ihtimali yoktu. Zaferler sırrını pek iyi bilen büyük Stratej, o büyülü hava içinde, birbiri arkasından devrimlerini yaptı. Bu devrimlerin amacı, Türk milletini medeniyetce ve kültürce Batı toplulukları arasına katılmaktan alıkoyan veya katılmasını geciktiren gelenekleri ve müesseseleri kaldırmaktı. Bu gelenekler ve müesseseler kaldıkca insan'ı değiştirmeğe imkân yoktu. Türkiye bir Asya veya Afrika kolonisi gibi, batılı bir azınlıkla doğulu bir çoğunluğun birbirlerine yan

baktıkları, bir yerli-yabancı karması olarak kalmak kaderinden kurtulmayacaktı.

Sömürgelerde yabancılar barajlar yapmışlardır. Köprüler, demiryolları, fabrikalar, maden işletmeleri, yollar yapmışlardır. Bütün bunlar, herkesi çalışmakta, yapılanları kullanmakta serbest bırakan en liberal ekonomi sistemi altında bile, kendi gelenek ve göreneklerinden kurtulmayan, kurtarılmayan yerli insanda hiç bir şey değiştirmemiştir.

Atatürk'ün amacı yaratıcı Batı insanını yapmak, bu insanın kafaca vicdanca yapılmasını önliyen veya geciktiren engelleri yıkmaktı.

Atatürk'ün büyüklüğü budur.

Atatürk sonrasının küçüklüğü bu gerçeği anlamamasında, insan'ı eski gelenek ve göreneklerine dönmekte serbest kılmayı onu hürriyete kavuşturmak sanmasındadır. Atatürk sonrası Tanzimat'cıdır. Tanzimat tâvizciliği ve ikizciliği yüz kusûr yılda ne sonuç almışsa, bu gidiş de böyle sürerse yüz yıl geçer, daha fazla sonuç alamayız.

1945 de Batı Almanya topyekûn yıkılmıştı. Tüten bacası yoktu. Şehirler toprak ve taş yığınından ibaretti. Bankalarında para yoktu. Tek sermayesi insan'ı idi: Bugünkü Almanya sadece bu insan'ın eseridir.

Atatürk'ün yapmak istediği işte bu insan, Batılı Türk, «Vicdanı hür, irfanı hür» Atom çağı Türk'ü idi.

Biz barajlar ve köprüler ve yollar plânı ile Türkiye'yi kurtaracağımızı sanıyoruz. Aslâ! Türkiye nüfusunun dörtte üçü eski insan olarak kaldıkça, ve eski insan olarak bırakıcı mânevi baskılara teslim edildikçe hiç bir şey kurtulmaz.

Ama Atatürk'ü anlayanların sayısı ve gücü gittikce artarak Türkiye'de bütün politika gidişi üzerinde ağır bir kontrol kuvveti halini almaktadır. Bütün ümit bu kuvvettedir. Onun sırası geldikce kendisini duyurmasında, eyyamcı, ödenekci, sokakcı, ve böyle oldukları için de elbette korkan politikacıları uyarmasında, bir gün de bütün devlet faaliyetlerinde düzenleyici rolü ele almasındadır.

(Dünya'dan)

BAŞIMIZDA O VARMIŞ GİBİ

Abdi İpekçi

10 Kasım, bir fâninin ölüm yıldönümü, bir yas günü olmamalıdır. Bu, asırlık bir milleti, yepyeni bir hayat düzenine getirmek, ondan yepyeni bir devlet kurmak isteyen dehanın, mazide kalmış hatıralariyle değil, halde yaşayan ve istikbalde yaşaması gereken felsefesi ile anıldığı bir gün olmalıdır.

Başka bir deyimle her 10 Kasım'da, mazide kalmış Atatürk'ü tekrarlamak yerine, Atatürkçülüğü bugünün ve yarının şartlariyle mütalea etmek, bu felsefeye ve bu ideale ne derece sadık kalabildiğimizin muhasebesini yapmak çok daha yerinde bir davranış olur.

Nedir Atatürkçülük?

Şimdi, bâzı çıkarcıların kendi arzularına göre yorumlamaya çalışıp, soysuzlaştırmaya kalkıştıkları bu felsefenin en doğru tarifi şu olacaktır :

Türk milletini asırlardanberi uyuşturmuş ve geri bırakmış şarklılıktan ve dogmatik inançlardan kurtaracak, onu batı medeniyetinin en ileri, en şerefli ülkeleri arasına yükseltecek bir batılılaşma hareketi...

Atatürk bu harekete, fesi fırlatıp, arap harflerini kovup, çarşafları çıkartıp, şeriatı reddedip, tekkeleri kapatıp, takvimleri değiştirip, batıdaki kanunları kabul ederek önce sosyal ve hukuk alanında başlamıştı. Sonra güzel sanatlara geçmiş, heykel ve resim yapmayı günah addeden, bu gibi sanat eserlerine değer verenleri kâfir ilân eden, batı müziğini dinlemek istemeyen zihniyeti değiştirmişti. Cumhuriyetle başladığı siyasî batılılaşmayı ise çok

partili demokratik düzen ile tamamlamak istemiş, fakat erken giriştiği teşebbüsünü tekrarlamaya hayatı yetmemişti.

Atatürkçülüğün nasıl bir batılılaşma hareketi olduğunu ortaya açıkça koyan bu kısa hatırlatmanın iki sonucu üzerinde durulabilir :

Atatürk'ün sosyal alanda, siyasette ve sanatta yaptığı devrimlerin milletçe benimsenmediği, bunların zorla kabul ettirilmeye çalışıldığı ve ilk fırsatta hepsinin yıkılacağı iddia edilmişti. Aradan uzun yıllar geçti. Bugün başımızda fes yok şapka var. Arap harfleriyle değil lâtin harfleriyle yazıyoruz. Tekkeler açılmadı, takvimler değiştirilmedi, şeriat geri dönmedi. Heykel ve resim sergileri yurdun dört köşesinde açılıyor, batı müziği her tarafta çalınıyor. Başımızda ne bir halife var, ne de bir saltanat... Şu halde Atatürk'ün batılılaşma devrimlerinin milletçe benimsenmediği, zorla kabul ettirildiği ve ilk fırsatta yıkılacağı konusundaki iddialar iflâs etmiştir. Gerçi, özellikle demokratik düzene geçildikten sonra bâzı kıpırdanışlar ve bir takım tavizci davranışlara rastlanmıştır. Fakat bunlar devrimlerin temeline inmek şöyle dursun, her defasında karşılarına çıkan Atatürkçü kuvvetler karşısında sinmişler, ezilmişlerdir.

Bu husus, Atatürk devrimlerinin kökleştiğini ve değiştirilemeyeceğini gösterdiği gibi, şarkın yobazlığından kurtulmuş, batıya yönelmiş ilerici kuşakların Atatürk'ten aldıkları emaneti başarı ile savunmaya muktedir olduklarını da ortaya koymaktadır.

Atatürk'ün hayatta kaldığı kısa süre zarfında başardığı devrimler, batı medeniyetinin en ileri ülkeleri arasında yer almamızı sağlayacak batılılaşma hareketinin başlangıcıydı. Amaç, onlara ulaşmak ve onlarla beraber ilerlemekti. Bu bakımdan Atatürkçülük Atatürk'le beraber başlayan ve biten bir hareket değil, dinamizmini ilelebet muhafaza edecek bir felsefedir.

Duruma bu açıdan bakınca, bugün batılı ileri ülkelerden hangi alanlarda geri kaldığımızı tesbit etmek ve eksikliklerimizi tamamlamak için ne yaptığımızı, ne yapmamız gerektiğini bilmek lâzımdır. Batı medeniyetinin

bugünkü temel vasıflarından biri, bu medeniyete dahil ülkelerin demokratik bir düzende bulunmalarıdır. Atatürk'ün, ilk devrimleriyle birlikte bu yolda giriştiği teşebbüs bugün bir bakıma gerçekleşmiş sayılabilir. Ayrıca demokratik düzeni soysuzlaştırmaya veya onu yıkmaya kalkışanlara karşı Atatürkçü kuvvetlerin davranışları da siyasî alanda gecikmiş bu reformun geleceği bakımından kuvvetli bir teminat kabul edilebilir. Ancak demokrasi bugün batılı ülkelerde şeklî bir düzen olmaktan çıkmış, geçen asırdaki mânâsı değişmiş, siyasî yönüyle beraber iktisadî tarafıyla da adalet ve eşitliği gerçekleştirmiştir. Bu, herşeyden evvel sosyal adalet ilkelerine verilen önemle sağlanmıştır. İşte, dinamik Atatürkçülük, bugün batıdaki bu gelişmeleri izleyen onları Atatürk Türkiyesinde de gerçekleştiren bir hareketin felsefesi olmalıdır.

Bugün çok kimsenin ağzında Türkiye'nin yeni bir Atatürk'e muhtaç olduğu lâfı dolaşıyor. Atatürkçülük «batılılaşma» felsefesi ile muhafaza edilip her yeni gelişme karşısında gerçekleştirildiği zaman, işler, başımızda Atatürk varmış gibi yürüyecek ve bir lider aramaya lüzum kalmayacaktır.

(Milliyet'ten)

Baskı Tarihi : 29-11-1963

YENU : 52 — Radar Reklâm ; 272

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	
İstanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

125 Kuruş

YENU 53 : Basın—21005